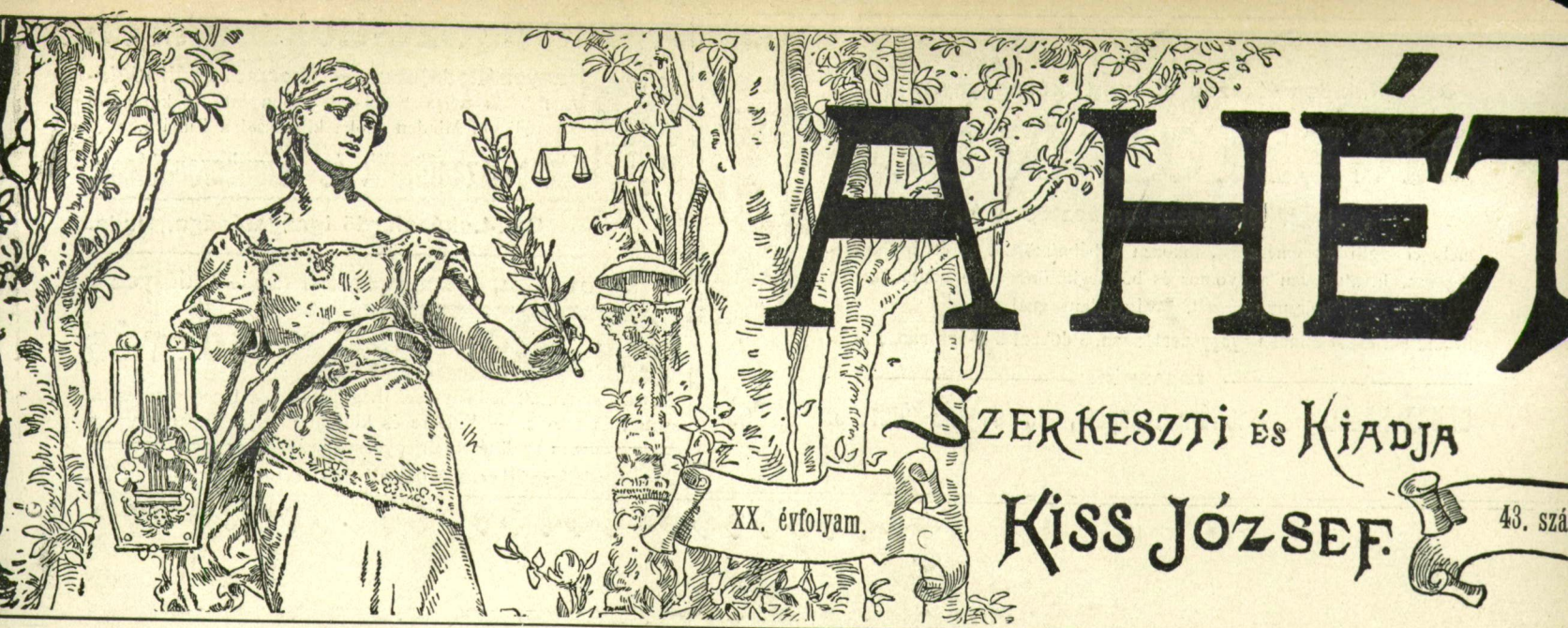
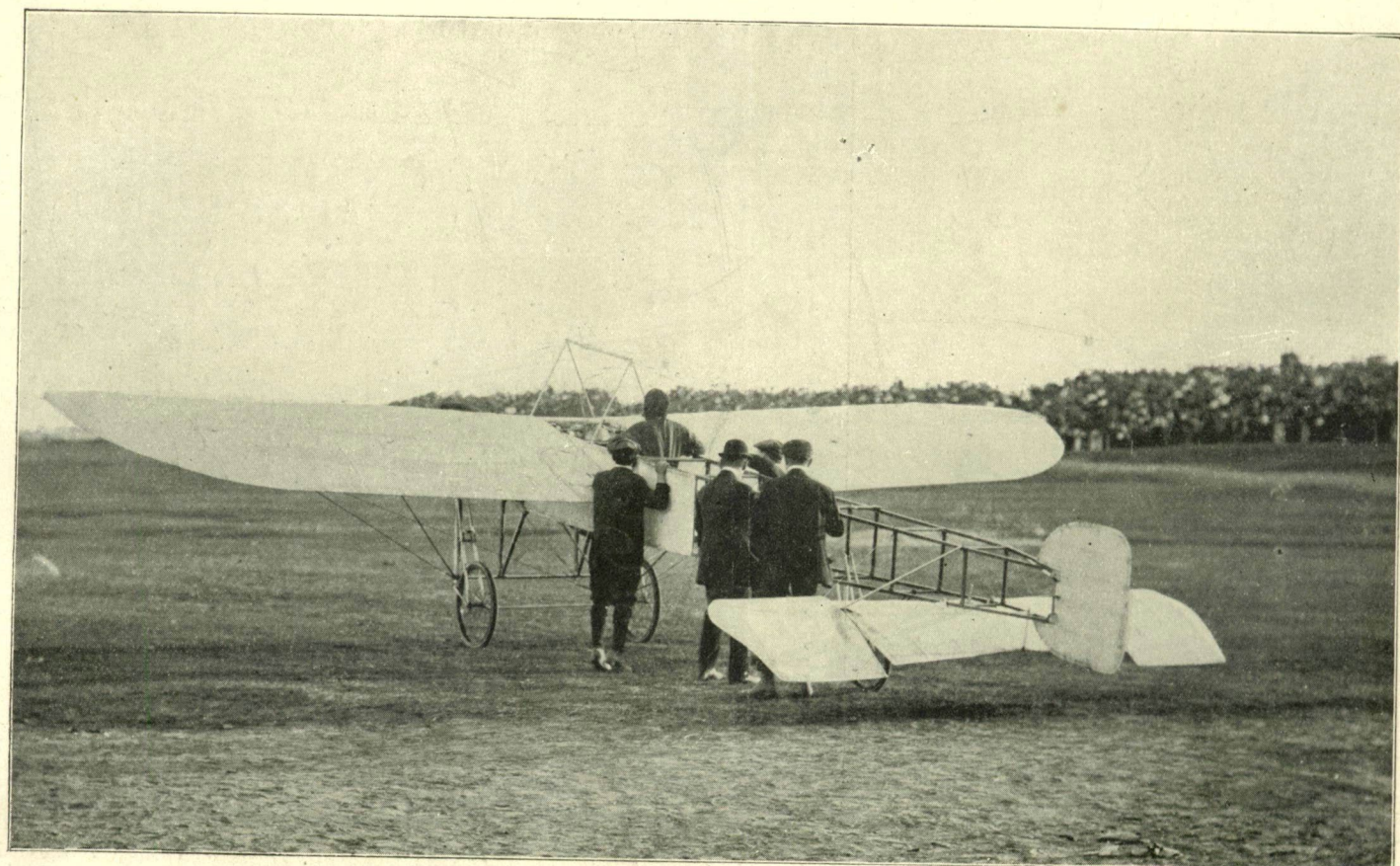

BLÉRIOT

BLÉRIOTNÉ

BLÉRIOT BUDAPESTEN

(AZ INDULÁS)

♦♦ Minden étkezés után egy késhegynyi ♦♦

DIGESTOL GLÜCK

♦♦ legkövetkező emésztőporból, ♦♦

mely elősegíti az emésztést, fokozza a bélműködést és étvágyjavítólag hat. Javalva van a gyomor és bél legkülönbözőbb bántalmainál, bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható 2 K-ért minden gyógyszerárban. 3 dobozt 5 K-ért franco küld.

FŐRAKTÁR:

GLÜCK REZSŐ gyógyszertára Budapest, VI., Hungária-körút 93.

A budai Szt.-Lukácsfürdő

Nagyszállodájában és Thermal-szállodájában lakás teljes ellátással naponként 10 koronától feljebb. Minden szoba kilátással a Dunára.

Kénes iszapfürdők és iszapborogatások.

Szt.-Lukácsfürdő igazgatósága, Buda.

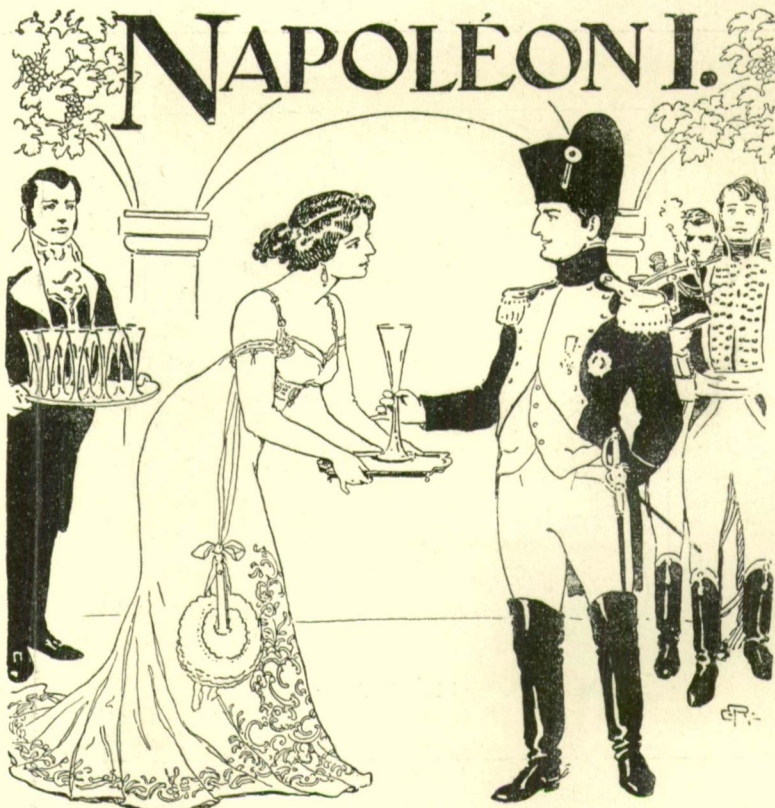
Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvize. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borviz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és címezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

*Jannonia-szálloda
Budapest, Rakóczi-ut 7. szám.
A Menzeli Színház mellett.*

megtekintette 1807 július 26-án
MOËT & CHANDON

pincéif Épernay-ban
alapították 1743-ban

és és kir. udvari és kamarai szállítók.
kir. angol udvari szállítók

Legfinomabb pezsgő.
Francia gyártmány

Vexérképviselő: Weidman J. Bécs-III

HIRDETÉSEK

felvétetnek A HÉT kiadóhivatalában VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Reggelizés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbajosoknak és székszorulásban szenvedőknek.

Igmándi

keserűviz

az elrontott gyomrot 2-3 óra alatt teljesen rendbe hozza.
Kis üveg 40 fill.
Nagy üveg 60 fill.

MÉGBEJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, október hó 24. —

Krónika.

Politika.

— okt. 22.

A szerdai koronatanácstól senki sem várt döntést és mégis mindenki leste, nem történik-e valami váratlanság? Az ész azt mondta: formáság, az eleven szükségérzet azonban nagyon remélte a kielégülést. Meddig tartson még a bizonytalanság, mely a maga negativizmusával mérhetetlenül többet emészt föl az ország erejéből, mint akármilyen nagy adóemelés, vagy hadisarcz? S ezuttal megvan az adóemelés is, a hadisarcz is és tetejébe e kettőnél is emésztőbb huzavona a politikában.

Másfelől pedig az ország szinte belekapaszkodik a huzavonába. Legalább addig, amíg döntés nincsen, nem következik be a legrosszabb, amit az osztrák haditerv számunkra tartogat. Az imparlamentáris kormányzat, mely évek sorára állandósítja a poshadást, a meddőséget s emésztő küzdelmekbe sodor minden egyes embert s elértékteleníti minden garasát. Régi játék a szavakkal, mely különbséget tesz közjogi és közgazdasági politika között. Ma már a közjogi viszonyoknak kihatása a közgazdaságra szomorúan bebizonyult az értékpapírokon. A magyar állampapírosok s vele a szintazon alapra fundált magyar jelzáloglevelek a közjogi harc első csatájával értéküknek majdnem tizedrészét veszítették s a közbenső rendezések sem tudták többé visszaadni, amit veszítettek. Ma már az újabb harc gyöngülten találja ezeket az állományokat, s ha még lesznek róluk egy réteg zsirt, már csak a csontokon rágódhatunk. A közjogi politika — ez áll — nem tud egy országot fölvirágoztatni, ha céljait eléri, de okvetlenül tönkreteszi, ha kudarcot vall, vagy dűlőre jutni nem tud.

Az ország közérzetében pedig ma ez az anyagi motívum a legerősebb. Innen való az a külső egykedvűség, melylyel a parlamentáriusok harczát elveik és követeléseik körül nézik. Jogról van szó és pénz értetődik alatta. A nagyközönség éppenséggel nem kíséri indulataival a politikusokat, hanem szorongva azt lesi: mibe kerül nekünk, ha ez győz, vagy az győz, vagy mindnyájan a fübe harapnak? Csakugy, ahogy hadgyakorlat, vagy háboru esetén a szegény parasztnak mindegy, melyik fél gázol keresztül a vetésén, első és utolsó aggodalma, ha háborúról hall: mi lesz a vetésemből?

Nem látható, hogy a politikusok ezzel a momentummal számolnának. A formalizmus az elemük s a politika kérdéseit a tulajdon kérdéseiként kezelik, mintha az országra semmi kihatása sem volna annak, mit enged meg, mit tilt Justh Gyula, vagy akárk Andrassy Gyula meggyőződése a nyugalom és rend helyreállítása fejében. És a korona is a maga rendszeresített elvei szerint jár el s ezeket méri össze a kormányférfiak elveivel, távolról sem gondolva arra, hogy minden válság a legegyszerűbben úgy oldható meg, ha megnézik a terveket aszerint: amelyik árt az országnak, az rossz, s amelyik használ neki, az megvalósítandó, akár egyezik az elvekkel és meggyőződésekkel, akár nem.

*

Valami eredményét a koronatanácsnak mégis honorálni és kiemelni kell, már azért is, mivel a napisajtó, mely pártállásokat szolgál, azt nem emelte ki. Egyetértően kimondották a korona és az összes miniszterek, hogy a válságot csak alkotmányosan lehet elintézni s az összes miniszterek alkotmányos megoldásnak minősítették a kisebbség megbízását is.

Ez is csak formalizmusnak látszik, az is valóban, de a mi formalisztikus politikai stílusunk szerint e megállapításnak gyakorlati jelentősége is van. Önként következik belőle, hogy a kisebbség megbízása esetén — mely elsősorban aktualitásra tarthat számot — a függetlenségi párt vele szemben mint alkotmányos megoldással szemben helyezkedik el. Nem szabad ezt a körülményt kisebbíteni, s mindenesetre jó, ha ezt a függetlenségi vezérek tudatossá teszik pártjuknál is. Enélkül egy alkotmánypárti kabinetre a többség épp úgy ráhuzhatja a darabontkormány ruháját, ahogy Fejérváryra ráhúzták. Mert lényegében az is csak kisebbségi kabinet volt s épp úgy a parlamentre akart támaszkodni, mint egy esetleges Andrassy-kabinet. Itt a lényeg a minősítéstől függ. Ha Fejérvárynak módot nyújtanak, hogy a parlamentben elhelyezkedjék s kiméletlen agitációval beléje nem fojtják a reménységet, hogy a nemzethez sikerrel appellálhat, akkor egyszerűen föl sem vetődött volna a kérdés, mely azután csakugyan imparlamentárisá tette kormányzatát: irjon-e ki új választásokat, vagy sem? Akkor ő is, mint a most vállalkozó kisebbség, nekiment volna a választásoknak, s vagy sikerült volna neki többséget szereznie s akkor rendben van minden, vagy kisebbségben marad s akkor is csak abban a helyzetben lett

volna, amelybe Andrássy is juthat, ha a választások nem kedveznek neki.

Ha a Fejérváry-kísérlet megtűrésével elkerülhették volna a darabont jelleget, akkor viszont a kisebbségi kabinet sem kerülheti el a Fejérváry sorsát, ha a többség abba belesodorni akarja. Ha teljes erővel felvonulnak ellene, a kabinet bemutatkozását megakadályozzák, az országgyűlés feloszlátását vad tumultusok között kierőszakolják, elnökük a királyi leiratot fel nem olvassa: néhány nap alatt olyan hangulatot teremthetnek, mely édes testvére a négy év előttinek. S innen csak egy lépés ahhoz a vad hajszához, melylyel a Tiszaféle választásokat közönséges voks-vadászattá mérgeztették el annyira, hogy aki csak legcsekélyebb mértékben békeséges hajlamu, ott hagyja a közügyet s így természetesen megint az egész nemzet a szenvedélyesek mögött áll.

Ezért tartjuk jelentősnek a koronatanács kimondott megállapítását a kisebbségi megoldásra vonatkozólag. Ezután a függetlenségi párt ne járhat el úgy a kisebbségi kabinet ellen, mint tette ennekelőtte, anélkül, hogy vezérei ezért felelősek ne volnának. Ezután remélhető egy — amennyire nálunk lehetséges — lojális választóküzdelem a bevett kortesfegyverekkel, de vadabb erőszak és szenvedélyszítás nélkül. Remélhető az is, hogy a kisebbségi kabinet meg is szerzi magának a megkívántató többséget, mert az nyilvánvaló, hogy a függetlenségi pártot többséggé nem a függetlenségi pártiak tették, hanem a kormánypártiak. Az a nagy réteg, mely mindig a többséggel tart s mely épp úgy szavazott volna Tiszára, mint szavazott Kossuth Ferenczre, ha a szenvedély nem terrorizálja s a napot még mindig a régi helyen látja fölkelőben.

—x.

En.

Nem vagyok únott, élet-fáradt,
Nem dúl bennem ideges vágyak
Zavaros lázu lüktetése.
Nincs rajtam rontás, beteg átok,
Nem ingovány-mezőkön szántok
Lápvirág vetésbe'.

Szívembe mámort nem tüzelnek
Ledér, pillangó-gerjedelmek
Behomályozva a tisztaságom.
Kezemben nem a vér fáklyája,
De a szív meleg bársonyára
Jegyzem én asszonyi álmom.

Friss, piros vérem ritmusába'
Ép az életnek minden vágya.
És egy-istenű oltáron
Gyujt tömjént geniuszszal telten
A lelkem, a múzsám, a szerelmem:
Az én szentháromságom!

Jörgné Draskóczy Ilma.

A gyémánt.

Irta: SZINI GYULA.

Nem. mesét mondok, hanem igaz hazugságot.

Volt egyszer egy nagyon szegény segédtanító. Gyöngé, beteg felesége volt neki és három gyermeke. Uram Isten! három gyermeke.

Megesett, hogy három napig nem ettek egyebet, mint száraz kenyeret.

Aztán az is elfogyott.

A tanító nem szölt semmit. Vette a kalapját és nekivágott a városnak. Nem tudta, merre megy, miért megy. Talán csodára várt. Vagy hogy talán valaki megkönyörül rajta. Ami még nagyobb csoda lett volna.

Mialatt czéltalanul járt, egy cifra, nagy palota elé ért. Sok lépcső vitt föl oszlopos tornáczához és kapuján ki-bejártak az emberek, mint a méhek a köpübe. Ez a palota muzeum volt.

A szegény tanító odabenn sok tanulságos dolgot látott és eközben eszébe sem jutott a maga nagy nyomorúsága.

És amint ott ödöngött, egyszer csak földbe gyökerezett a lába. Kicsiny üvegkoporsóba nagy kincs volt eltemetve. Három ragyogó gyémánt egymás mellett. Az alkonyodó nap az ablakon át épp rájuk tüzött és a szegény tanító szeme csak úgy káprázott belé. Hiába ment tovább, a nagy ragyogás mindig visszahuzta. Ha behunyta a szemét, akkor is maga előtt látta.

Folyton ott settenkedett a gyémántkövek körül. El-elbújt egy-egy szekrény mögé és onnan gyönyörködött lopva a tűzükben. Egyre kevesebb ember csoszogott körülötte. Lassankint leszállt az alkony. Az őt nagyot ásitott, nyújtózott, becsukta a fél ajtószárnyat, kulcsokat csörgetett, aztán kulccsal is bezárta az ajtót.

— Hát én? — riadt föl a tanító.

Fogva volt.

Hallotta, hogy az ő lépései odakinn a visszhangos folyosón egyre halkulnak, távolodnak. Benn a teremben mind mélyebben szálltak alá az est fátyolai. Csönd volt, mint a kriptában. Sehol egy lélek, sehol egy hang.

A tanító megborzongott. Reszketett a térde, megcsuklott, földre borult. Az ajkán néhány szó bugygyant föl:

— És ne vigy minket kísértetbe!...

Aztán az ajtóhoz rohant és dörömbölt, ahogy csak birt. De nem hallotta meg senki... A sötétség egyre nagyobb lett, úgy hogy csak tapogatózva tudott tovább menni. Valami padféléhez ért. Leült, két kezébe temette az arcát és nézte, hogyan kel föl a hold. Mert a hold ott settenkedett az ablak alatt. Gunyos és sárga volt az arcza, mint az epés emberé.

A tanítónak lázasán vert a szive. Elkerülte a holdfényt és a sötétségből lopva osont az üvegkoporsóhoz. A födele könnyen engedett. A tanító reszkető kézzel nyúlt az egyik gyémánthoz. Fölkapta és menekült vele az ablak felé.

De utközben megbotlott. Megbotlott és végigvágódott egy dolgon, ami hosszukás ládának látszott. A láda födele egyszerre fölpattant és egy halk hang riadtan szólt:

— Ki vagy? Hogy mered zavarni négyezer éves álmomat?

És aki így szólt, hirtelen fölemelkedett és sudár természetén palástként ömlött végig a holdsugár. Az arcza kissé fonnyadt volt, de a keze királyi fönséggel szorította magához különös ruháját, amely szalagként csavarodott a teste köré és furcsa ákombákommal volt tele-

irva. A tanító rögtön megismerte, hogy egyiptomi fáraóval áll szemben. Nem tudta állni a tekintetét.

De a király felkaczagott és szólt:

— No lám, egy tolvaj. Egy szegény, kicsi tolvaj.

A tanító majd a föld alá süllyedt megdöbbenésében és szégyenében. A király pedig úgy kaczagott, hogy a könyei is csordultak belé.

— Hát még ma is lopnak az emberek! — mondta vidáman. — Pedig négyezer évvel ezelőtt milyen szigorú törvényeket alkottam a tolvajok ellen. Azt hittem, hogy örökre kiirtom őket.

A tanító térdre borult előtte.

— Uram, — szólt töredelmesen — csak nagy nyomorúságom vitt rá, hogy lopjak.

— Mindenkit a nyomorúság visz rá — felelte a fáraó egykedvűen.

— Három gyermekem van — panaszkodott a tanító.

— Nem én vagyok az oka — gunyolódott a király. — Tolvajjal szemben én nem ismertem soha irgalmat. Mert csak az tolvaj, akit rajta kapnak. És akit rajta kapnak, az szerencsétlen vagy ügyetlen ember, akin még egy fáraó sem segíthet.

A tanító elgondolkodott. Egyszerre meg sem értette, hogy mit gondol az egyiptomi király. De aztán nekibátorodott és szólt hozzá:

— Mondd, uram, most mit tegyek?

— Ha fiatal leánynyal zártak volna el, — felelte a fáraó — még volna rá mód, hogy bebizonyítsad ártatlanságodat. De egy ősrégi banyával vagy fogva együtt, a gyanuvál.

— Tehát lopják? — kérdezte a tanító.

— Ezt nem mondtam, — tiltakozott a fáraó — hanem ha nálam bölcsebb ember tanácsát akarod, fordulj az asszír királyhoz, aki előttem ezer évvel élt.

— Ki szólt? — kérdezte egy hang a távolból. A tanító feléje sietett. A homályból hatalmas, öles alak magasodott föl, aki bátran birokra kelhetett volna egy oroszlánnal. Káprázatosan ragyogó koronája alól gyűrűsen hullámozott a haja, bajusza, szakállja. Kezében nyíl volt. Hosszú köntösének aranyszálai csillogtak; talán attól a fénytől, amely egy fölötté lebegő szárnyas karikából sugárzott. A karikában egy merev szemű régi bálványisten képe hintázott.

Az asszír király éles szeme szinte áthatott a tanító zsebén. Nyugodtan szólalt meg és a szava úgy zengett, mint a harang.

— Loptál. Száz lépésről elárulod, hogy tolvaj vagy.

— Uram, — rebegte a tanító — adj tanácsot, hogy most mit tegyek.

A hatalmas király elmosolyodott.

— Ne lopj — mondta könnyedén. — Nemcsak a másét veszed el, hanem a magadét is, az álmodat, a nyugalmaidat!

A tanító vállát hirtelen valaki megérintette hátulról. Egy félkarú görög szőfista állt ott kopottan, de méltósággal teljesen.

— Az a kérdés, — mondta és pergamentekercsével könnyedén a tanító vállára ütött — hogy mi indított a lopásra. Ha különben éhen haltál volna, okosan cselekedtél. Nincs az a büntetés és szégyen, amit ki ne heverne az ember; mert csak egy dolog van, amit nem tehet többé jóvá: a halál.

Egy Buddha-szobor rejtelmesen megmozdult.

— A halál — mondta fátyolos hangon — nem lehet közömbös az emberre nézve. De öld meg vágyaidat és akkor nem lesz rá szükséged, hogy lopj.

Egy százkarú kínai bálványisten mandulametszési szemével rákacsintott a tanítóra és szólt hozzá:

— Én a tolvajok és a bölcsek istene vagyok. Az élet rövid, az alkalom ritka. Ha száz kezéd van, száz-félé nyulhatsz.

Egy bizánczi szent megsuhogtatta nehéz aranybrokát palástját és viaszosan sápadt, sovány kezével feddően intette a szegény embert:

— Hiába rablod össze a föld minden kincsét, nem viheted magaddal oda, hová az Ur szólít. Meztelenül kell majd eléje állnod és válladon csak büneidnek súlya lesz. Ha vétkeztél, szállj magadba és az Ur meg fogja hallgatni imádságodat.

Egy mosolygó, kövér japán szent, az okosság istene is beleszólt a vitába:

— Ha okosan élnél, nem kellett volna lopásra fanyalodnod. De ha már lopsz, okosan lopjál. A fa gallyai is a vízbe nyulnak, de nem azért, hogy elsodorja őket az ár.

A szörnyetegarczu hindu bálvány sárkányhangon üvöltött:

— Csak a pária lop! A páriát Bráhma is arra teremtette, hogy lopjon. Szíjat hasítsanak a hátadból, mert nem ember vagy, hanem az állatnál is alacsonyabb.

Egy Hermes-szobor kigyós pálczájával magához intette a tanítót és a fülébe sugta:

— Menekülj. Megnyitom előtted az utat. Gyorsan járj, hogy utol ne érjenek. Ne félj senkitől, csak magadtól. Szíved, eszed legyen a helyén. Menj, én oltalmazlak.

A tanító már menekülni akart. De utját állta a nagy Cunctator, aki tógája szárnya alá vette a szegény embert:

— Maradj! — intette csendesen. — Hiszen még van idő. Minek elsietni egy lépést, amelyet többé nem tehetsz jóvá?

És a tanító igazat adott neki. Leült egy padra és gondolkodott. A fülében zsongtak a bölcsek tanácsok, amelyekkel ellátták. Melyikre hallgasson? Melyiknek van igaza?

Töprengett magában és érezte, hogy mennél bölcsebb emberrel beszél, mennél világosabban látja a maga dolgát, annál kevésbé tud határozni. Hol türelmetlenül felpattant és szökni akart, hol meg kételkedve és habozva visszaült a helyére.

Hirtelen lépéseket hallott. Kivülről kulcsot forgattak meg a zárban. Egy ember lépett be, egyik kezében lámpással, a másikban pisztolylyal.

A szegény tanító megismerte benne az őrt, aki este rázárta az ajtót.

— Most megfogtalak, gazember! — kiáltotta az őr, aki lámpásával a tanító arcába világított. — Nem hiába álmodtam rosszat, hát te hánytorgattál álmodban! Még jó, hogy itt találalak. Csak elő vele azzal, amit el akartál lopni.

A tanító a zsebébe nyult és átadta az őrnek a gyémántkövet. Sápadt, vézna arcza, élettelen szeme, akarattalan bágyadtsága feltűnt az őrnek, aki szelidebb hangon szólt hozzá:

— Hát aztán miért akarta ellopni ezt a drágakövet?

A tanító halkán felelte:

— Beteg feleségem, három gyermekem van odahaza.

Az őr sodorintott egyet a bajuszán:

— Hát aztán, há becsukják? Ki viseli majd a gondjukat?

A tanító csüggedten leeresztette a karját. Az őr megsánta.

— Alig áll a lábán. Mióta nem evett?

— Három nap óta egyébhez, mint száraz kenyérhez nem jutottam.

Az őr dörmögött valamit, aztán hozzátette:

— Gyűjjön. A konyhámön maradt még hus a tegnapi vacsoráról.

Elindult és a lámpása után szomorúan baktatott a tanító. Mialatt keresztülmentek mindenféle folyosón, az ő egyre dörmögött:

— Hát aztán mi történt volna, ha más emberre akad, mint én? ... Az nem kérdezte volna, hogy mióta nem evett ... Mert fő a kötelesség ... Most sirna otthon az asszony és a két gyerek ... Nem szégyelli magát?

A tanító csak ment, ment fáradtan, tespedten.

Az ő sem szólt többet egy szót sem. Csak mikor kiérték az udvarra, megfogta a tanító vállát, a szemébe nézett és halkán mondta:

— Máskor ne lopjon kee' ... Nem szeginy embernek való az.

Toll és tör.

— okt. 22.

CHARLES MÜLLER, a Blériot impregziója eddig csak arról volt nevezetes, hogy nagyon közepes kvalitású énekeseket szállított az Operaháznak. Reputációja nem volt nagy, tehát nem is volt mit kockáztatnia, amikor azt hirdette a lapokban, hogy Blériot csak nyolcz méter magasságig fog felszállani. Más embert az ilyesféle nyilatkozatok annyira kómikussá tennének, hogy pályáján megakasztanák s existenciájában tönkretelhetnék. De a jelentéktelen emberek szerencsése, hogy még naivitásuk is észrevétlen marad. Kinek is tűnne fel, hogy Charles Müllernek sejtelve sincs a méretekről. S ki akadna fenn azon, hogy Charles Müller a repülőgép mozgását úgy akarná szabályozni, amint az üzleti érdekeinek legjobban megfelel. Charles Müller ur — mint fentebb már említettük — közepes értékű vendég-énekeseket szállított az Operaháznak. Ezeknél megszokta, hogy hangjuk lent vergődik az alsóbb regiszterekben. Talán ez is üzleti érdekből történt? Talán a hang is azért maradt alant, hogy csak az a földszintes közönség hallhassa, mely drágán váltotta meg a belépőjegyét? Charles Müller, aki nyilván a hanghoz is csak annyit ért, mint a métermértékhez, bizonyosan abban a hitben él, hogy az énekesei nem a saját tehetetlenségükből, de az impregziójuk parancsából eresztették hangjukat oly mérsékelt magasságba. S ha a hangot ki lehet tálalni úgy, hogy az csak a földszintnek jusson, miért ne lehetne megtenni a repülőgéppel is, hogy az csak a tribünös közönségnek repüljön. Így okoskodott Charles Müller ur. De a repülőgép szerencsére nem a Charles Müller fejével gondolkodott. Vigan emelkedett a magasba s ott bravuroskodott legtöbbször, ahol az ingyenközönség óriási tömege elhelyezkedett. A tribünöket Charles Müller társaságában hagyta, ami nagy kiméletlenség volt a közönséggel szemben, de hát a repülőgépnek végre is a magasság az éltető eleme s az alacsony még a gondolkodásban sincs inyére.

AZ ÉRETLEN IRODALOM FÉLHIVATALOSÁBAN (ennek az irodalomnak egész hivatalosa is van) ronda csizmákkal belegázolnak egy-két érdemes magyar író multjába. A megtámadott írók minden büpe, hogy egy vidéki lapszerkesztő észrevette munkásságukat és kissé vidékies stílusban megdicsérte őket. A vidéki tónusnak ezen a szertelenségén jóízű ember csak mosolyog, de nem öltögeti a nyelvét azokra, akiknek legfőbb bűnük, hogy irodalmi munkásságukkal nem tudtak észrevétlenek maradni. Megakadt rajtuk valakinek a szeme, s ami babért a szertelenkedő barátság a homlokukra tűzött, azt most esetlen

csizmákkal rugdossa le a bukfcnczező fiatalosság. Ime, eljutotunk tehát oda, hogy a munkával szerzett mult nincs többé biztonságban. Leköpködik a fiatalok, az apró epegömböczők, akik nem tudják keserűség nélkül elszenvadni a mások sikereit. Az ő egyetlen sikerük: a mások kudarca, s mert magukon keresztül nem juthatnak sikerhez, a mások kudarcával szereznek saját lelkeknek egy parányi keserű gyönyörűséget. Ez a tehetetlenség boszuja a tehetségen. Valljuk be, hogy büntetlenül állhatnak boszut. Mert immunissá teszi őket, hogy nekik soha, de soha sem lesz multjuk.

FÉNYÜZÉS A TEMPLOMOKKAL. Budapesttől milliókat kértek ezen a héten templomok építésére. És Budapest törvényhatósága, mely a gondjaira bizott közönségnek hitvány lakóházakat sem tud adni, milliókat ad hitközségeknek, felekezeti szervezeteknek, hogy ragyogó fénynyel berendezett templomokat építsenek. Az emberek igényét lakás dolgában nagyon leszállította a szükség és nyomorúság. A lakóházból közönséges menedékház lett, ahol az ember már nem kényelmet, csak alkalmat keres az idők viszontagságai ellen. S amikor a szükség ennyire redukálta az ember igényeit, előállanak a felekezetek és szervezetek s milliókat kérnek, hogy az istennek és vallásnak pompás palotákat emeljenek. Pedig az isten és a vallás nagyon jól érzik magukat az egyszerű, pompa nélkül való templomokban is. Az apró faluk fehérre meszelt templomaiból még nem költözködött ki orrfintorítva se a vallás, se az isten. De ha a budapesti hitközségek és felekezeti szervezetek úgy vélik, hogy a vallás és az isten csak akkor telepednek le állandó tartózkodásra Budapesten, ha pompás otthont teremtenek nekik, ám építsék fel az otthont az isten segítségével és a maguk pénzéből. De kérni és a koldult pénzen nem kenyeret, de fácskápécsenyét vásárolni, ez még Óbudán se tetszhetik az istennek.

A KÖLTŐ-KIRÁLY. Ilyen is van már készülben. Nagyváradon, Temesvárott most toborozzák a hűséges alattvalókat, s ha együtt lesz egy hitközségre való hívó, kikiáltják a trónkövetelőt költő-királynak. Rendjén valónak találjuk, hogy nálunk a monarchikus eszme hódítását necsak a harisnya-, fűző- és cipő-királyok jelezzék. A szellemi kiválóságoknak is jussuk van arra, amit az ipari munkának minden teketória nélkül megad a kerületi előjáróság, mint elsőfoku iparhatóság. Valaki költő-király akar lenni? Tessék a kívánságot bejelenteni s megadatik az engedély. Mi egész befolyásunkkal támogatjuk ezt az ambíciót, melyet különben ezerte jogosultabbnak is találunk, mint akármelyik iparos kívánságát. Mert igazán méltányos dolog, hogy cím és forma szerint is király legyen, aki lényegben már régen az. A magyar közjog ugyanis azt mondja a királyról, hogy szent és sérthetetlen. És ezt a prerogatívát már régen megszerezte a mi költő-királyunk: ő szent és érthetetlen.

A HUMORISTA OTTHON.

A humorista fáradtan érkezik haza a szerkesztőségből. Felesége az előszobában fogadja és lesimitja arcáról a humor ránczeit.

— Mit csinálnak a gyerekek? — kérdi a humorista.

— A gyerekek egészségesek — mondja a humorista felesége.

(Ekkor már bent vannak a szobában.)

— Hoztál pénzt? — kérdi a humorista felesége.

— Nem hoztam — feleli a humorista.

— Jó viccz! — mondja az asszony.
 — Mit csinálnak a gyerekek? — kérdi a humorista.
 — A gyerekek egészségesek és éhesek — feleli az asszony.
 — Persze! persze! éhesek — mondja a humorista. — Én is éhes vagyok.
 — Én is — jegyzi meg az asszony.

(Mindketten leülnek.)

— Jó humort irt máma? — kérdi az asszony.
 — Nagyon jó humort irtam — feleli a humorista. — Nagyon jó humort irtam.
 — Kapott pénzt?
 — Pénzt azt nem kaptam, de nagyon jó humort irtam.
 Több humort.

(Mindketten ásitának.)

— Milyen humort irt?
 — Valamit a gyermekszájából.
 — Megirta azt, amit a Pista tegnap mondott: hogy a papa egy paralitikus?
 — Na ja! Majd nem irtam meg!
 — Megirta azt is, hogy én szekiroztam magát egy plüss-télikabát miatt?
 — Na ja! Majd nem irtam meg!
 — Hát még mit irt?
 — Még több ilyen humort.
 — Talán azt is megirta, hogy a lakás tele van poloskával?
 — Még azt se irjam meg?
 — És hogy a Manczika egy nagy disznóságot mondott ebédnél?
 — Még azt se irjam meg!
 — És hogy a mamának kiestek a hamis fogai, miközben magával veszekedett?
 — Még azt se irjam meg?
 — Holnap mit fog irni?
 — Na mit?
 — Holnap írja meg, hogy a szakácsnét pofon vágtam, mire ő le akart ugrani az emeletről.
 — Ez a legkevesebb, amit megirhatok.
 — És hogy árverést tüztek ki a butorainkra.
 — Ez a legkevesebb, amit megirhatok.
 — És hogy Pista megint kilopott öt krajczárt a pénztárczámból.
 — Ezt csak megírom!
 — És hogy én egy ötven forintos kalapot rendeltem.
 — Már meg is van írva!
 — Szóval holnapra már van témája.
 — Van, van, édesem. Apropos! El is felejtettem megkérdezni, mit csinálnak a gyerekek?
 — Egészségesek.

Maitre Jacques.

Utközben.

Ha még egyszer húsz éves lennék:
 De másképp tennék, másképp tennék!

Nem szédítene ingoványba
 A dicsőség kaczer leánya.

Nem könnyből-gondból szőném álmom
 Lidérczes, nehéz éjszakákon.

Nem vivnék zord, meddő tusákat,
 Hogy merész szárnyon én is szálljak.

Mit lélkem takargat, palástol:
 Ment lennék gúnytól, csalódástól.

Élnék nyugodtan, békén, csendben
 Mint véges-végig — ismeretlen.

Pár kalászt fűzve bokrétába
 Bibor napkeltén, dudorászva.

Amig az alkony rám terülne
 S lelkem halkán alámerülne...

Nógrádi Pap Dezső.

Krónika II.

A gyilkos.

— okt. 22.

A világért sem akarnék eléje vágni Visontai Somának, a gyilkos Liskay István védő-ügyvédjének, aki a védelem dolgát kétségtelenül egész tökéletesen fogja ellátni. Azért tehát az itt következő sorok egyáltalán nem mennek védőbeszéd számába, mint ahogyan szintén nem vehetem ki az ügyész szájából sem a szót. Feladatom itt nekem tehát csak annyi marad, hogy vádbeszédet mondjak Liskay István mellett.

Ha visszafelé nyomozunk a Liskay István életében, mindenekelőtt az az igazság ötlük a szemünkbe, hogy gyanus körülmény már magában véve az is, ha valaki sokgyermekes családból születik. Akinek öt testvére van, az hatszorta bizonyosabban tévedhet rá a züllés útjára, mint az, aki »egyke«-nek született a világra. Mert az apja csak egyhatodrész gondot és egyhatodrész költséget fordíthat a nevelésére. Ez a matematikai igazság, ebből tehát az következik, hogy az anyák iparkodjanak mentül kevesebbet szülni, az apák pedig bizonyos meghatározott gyermekmennyiségen túl nem jutalomban, hanem büntetésben részesítendőek. Ez tehát megcáfolja a mai társadalom gyermekvédő törekvéseit és a Taigetosz hegyének ad igazat.

Liskayt azonban az apja, akármilyen áldozatába került is neki, mégis csak lehető gondosan neveltette s azután jó, biztos és nyugalmas pályára szánta: papnak adta. Papnak lenni azonban izlés és meggyőződés dolga és ha valakiben — különösen olyan valakiben, aki félgyermek még, amikor pályára kényszerül — más meggyőződés támad időközben, az azért mégis csak maradjon meg a pályáján és nyelje le a meggyőződését. Liskay István második számú becsstelensége tehát az volt, hogy nem birt elég lelki erővel arra, hogy majdan igazságnak hirdesse mindazt, amiben ő maga nem hisz. Nem, ő inkább orvosnövendék lett s hogy fentarthassa magát, ügyvédi irodában keresett félnapos foglalkozást. S itt jön mindjárt a harmadik gázság. Azért a félnapos munkáért kapott havonta negyven korona fizetést. Hát nem volt becsstelenség Liskaytól ennyi pénzt elfogadni, amikor jól tudhatta, hogy a

lakás, a hus, a kenyér, a posztó, a leczkepengz még talán külön-külön is mind többbe kerül, mint amennyit keres? Nem tudta Liszkay azt, hogy az ifju, aki havi negyven korona fizetésért *dolgozik*, már félig a züllés útjára jutott? Vagy tudta? Hát akkor miért dolgozott?

Lám, egyik bűn szüli a másikat. Mivel még élni is akart, tehát kénytelen volt elhanyagolni a tisztet, de sok tanulással járó, nagyon is időrabló orvosi pályát és elmenni színésznövendéknek. Megint balfogás, mert ma már a színésznek is tanulni kell. Ma már semmit sem adnak ingyen, csak éppen a munkáért nem fizetnek. Ezért volt oktalan góg és bűnös fenhéjázás Liszkaytól az is, hogy nem fogadta el azt a havi segítséget, amit a szülei kínáltak neki. Aki a mai könyoradomány-társadalomban él, az vagy maga is tártsa a markát, vagy pedig bűnbe fog esni.

Ezt az igazságot is későn látta be Liszkay, aki csak akkor kezdte el tartogatni a markát, amikor már a Szilasiól volt kénytelen kérni. Hiszen tudhatta, hogy az adni fog neki, mert ellenértéket kíván érte, miért nem ment tehát olyan helyre kérni, ahol biztosan tudhatta, hogy nem kap semmit? Akármelyik ismerőse mondhatott volna neki ilyen helyet, nem is egyet, hanem többet is. De Liszkay még mindig élni akart és ebben a megátalkodottságában elfelejtette, hogy amit Szilasi kívánni fog tőle, az beleütközik a büntető törvénykönyv valamelyik paragrafusába. Mert Szilasi beteg ember és a betegség még ma is csak épp úgy büntetendő cselekmény, mint volt akkor, amikor a nyavalyatörőset megsütötték boszorkánynak.

Szilasi azonban, ha betegen is, már jelentékenyén okosabb ember volt Liszkaynál. Ő már tudta, hogy dolgozni marhaság s azért abbahagyta a szőnyegkereskedést és lóversenyzett, meg kártyán nyert, abból adta a kölcsöneit. És itt megint a Liszkay a bűnös. Miért nem született vagy futotta élete pályáját teszem fel azt Drontheimban, vagy Reijkjavikban, ahol nincsen lóverseny és ismeretlen fogalom a kávéház. Ha nem Budapesten, hanem Tromsöben járta volna a színészkolát, soha össze nem akadt volna Szilasival. Itt: tudhatta, hogy előbb-utóbb össze fog akadni a Szilasiakkal, mert minden nagy és soklakóju város megtermi ezt az embertípust.

Ekként előkészítvén tehát raffinátnan a gyilkos terve minden részletét Liszkay már a születésével, most már azután csak az alkalmat leste. Csaknem éppen úgy vágyakozott a Szilasival négy szem között való együttlétre, mint ahogy ez, valami bekövetkező csunya dolog sejtelmétől gyötörve, csak tétova szóval hivta lakására a gyilkost. Erre vall legalább az a körülmény, hogy Liszkay szerette volna a pénzét már ott a kávéházban megkapni, Szilasi ellenben azt mondta neki, hogy nincs nála az a százkoronás bankó, amit a rendőség a tárczájában talált meg. Az alkalom megvolt s a két együtt hazatérő közül az egyik kaján örömmel gondolta magában, hogy: »enfin seul!«

Megtörtént a merénylet és már most meg kell vallanom, hogy a különben teljesen menthetetlen Lisz-

kay javára itt némi mentő körülményeket látok fenforogni. A legfőbb mentő körülménynek itt a gyilkosság ijesztően barbár voltát gondolom, én, t. esküdt úraim. Mert önkénytelenül is felmerül itt az a gyanu, hogy számító, teljes öntudatánál lévő, hideg gyilkos lehet-e az, aki az áldozata torkát fülig áthatító első csapás után még kilencszer vágja bele a tört az összeomlott áldozata nyakába, hátába, mindenüvé, ahol csak éri? Örök rejtelve marad a gyilkos sötét lelkivilágának, hogy miért tette ezt? Azért-e, hogy jobban összefröccsölje vérrel saját magát, vagy pedig azért, mert azt hitte, hogy az öreg Szilasinak a bőre alatt is pénze van? Amint kizárjuk — mint ahogyan egy ilyen született gyilkosnál ki is kell zárunk — az undor, a düh, az ijedelem és a bizonyosságról való kétségbeesés lelki motivumait, azonnal elborzadunk a gyilkos barbarizmusán és csak valami olyan lelki abnormitásra gondolhatunk, amelyet, t. esküdtszék, ma már, sajnos, a büntető igazságszolgáltatás gyakorlata is elfogad — enyhítő körülménynek.

A többi azután, ami történt, már mind megint a hidegen számító gyilkosra vall. Kocsira ül, hogy még a konfliktus is tanuságot tehessen ellene, ott hagyja a százkoronást, de elviszi az aranykeretű czvikkert, mert arra egynegyvenet ad a zálogos, amikor pedig a detektívek rajtaütnek, valahogyan így védekezik: »azért vettem új kalapot, mert nem volt pénzem és azért tettem zálogba a Szilasi aranyholmiját, mert véletlenül éppen tegnap kaptam hazulról pénzt...« Csak a m. kir. államrendőrség éleslátásának köszönhető, hogy ezt a védekezést tüstént el nem hitték neki.

Itt véget ér az én vádbeszédem, azt kérni nem merem, hogy ítéljen ki-ki a saját lelkiismerete szerint.

Paganel.

Ainslie Grey.

Írta: CONAN DOYLE.

(3)

— Akár most is itthon van. Jöjjön velem a kis szalónba. Feleségem nagyon örül majd, ha megismerkedhetik önnel.

Azzal áthaladtak a linoleummal leterített előcsarnokon. A tanár benyitott a kis szalónba, s a barátja előtt lépett be oda. Greyné asszony az ablak mellett, egy nádból font karosszékből ült. Halavány rózsaszín pongyolát viselt, amelyben valami kis tündérhez volt hasonlatos. Amikor megpillantotta a látogatót, felkelt és elébe jött. A tanár most egyszerre valami tompa zajt hallott maga mögött, s amikor hátra fordult, O'Brient vette észre, egy székbe roskadtan, amint kezét görcsösen a szívéhez szorította.

— Jinny! Jinny! — mormolta és nagyokat nyögött.

Greyné asszony mozdulatlanul állt meg helyén, és mereven ránézett. A nő arcán megdöbbenés tükröződött és irtózatos rémület. Felsőhajtott, aztán lába megingott, és talán elvágódik, ha a tanár hamarosan fel nem fogja erőteljes karjával.

— Feküdjön erre a chaise-longuera — mondotta. — Pihenje ki magát:

S a nő lerokadt a kis kerevetre, süppedő párnák

selymes puhaságába. Sápadt volt az asszony; s arczyonásai megnyultak. A tanár nekitámaszkodott a kandallónak s hideg tekintete hol a nejére siklott, hol meg a látogatóra.

— Nos, O'Brien, — mondotta végül — ugy látom, ön már régebb idő óta ismeri nőmet.

O'Brien rekedt hangon, elkéseredetten kiáltott fel:

— A nejét? ! Ez a nő nem az ön felesége, hanem az enyém. Isten a tanum rá, hogy színigazság, amit mondok.

A tanár még mindig mozdulatlanul, szenvtelenül támaszkodott a kandallónak; hosszú és sovány ujjai idegesen dobogtak a kandalló cserépfalán. Fejét előre horgasztotta. Azok ketten pedig rémülettel elegyes megdöbbenéssel nézték egymást.

— Jinny!

— James!

— Hogy lehetett képes rá, hogy ugy a faképnél hagyjon engem, Jinny? ! Hogyan telhetett magától ilyen csuf, ilyen elszomorító eljárás? ... Ön különben halottnak hittem magát. Két esztendeig viseltem önért gyászt. És még csak most tudom meg, hogy egy élő lényt sirattam vigasztalhatatlan gyászszal.

A nő nem felelt, hanem még mindig ott feküdt, a párnák között. Le nem vette tekintetét O'Brienről.

A férfi megkérdezte:

— Miért nem szól hozzám?

— Igaza van, James. Kegyetlenül bántam önnel. Rettenetesen kegyetlenül. De nem vagyok olyan bűnös, mint aminőnek maga gondol.

— Megszökött Hortával. Igaz?

— Nem. Az utolsó perczen elfogott a lelki-furdalás és nem tartottam azzal az emberrel. Egyedül utazott el. De azok után, amiket magának irtam, nem térhettem vissza az ön házába és nem találkozhatam többé önnel. Azért itt rejtőztem el, Angliában, álnevet vettem fel, s azóta itt éltem. Tudtam, hogy maga azt hiszi, a hajóval vízbe veszttem én is, és nem voltam elkészülve rá, hogy a végzet még valaha összehoz bennünket. És amikor Grey professzor megkérte kezemet...

Itt elakadt. Elfogyott a lélekzete.

A tanár rászólt:

— Ha rosszul érzi magát, Jeannette, tartsa lejjebb a fejét, hogy a vére akadálytalanabban keringhessen. (Lelapította a fejpárnát.) Sajnálom, de kénytelen vagyok magukra hagyni kettőjüket, O'Brien. Az előadásomra kell még készülnöm. Remélem, még itt találom, amikor visszajövök.

Elhagyta a szalont. Az arczkifejezése most különösen komornak, aggodalmaskodónak tetszett. De azért a háromszáz diák között, aki végighallgatta a tanár délutáni előadását, nem volt csak egy is, aki a professzor magatartásából kitalálta volna, hogy ez a szigorú külsejű ur milyen kemény csatát vív, hogy valamiképpen erőt vegyen emberi természetén és természetének vágyain. Előadása után még ellátta valamennyi dolgát a laboratóriumban, aztán hazament. De nem a főajtón át lépett be a házba, hanem a kertnek került és a verandán át jutott a kis szalónig. Amikor odaért, a belülről kihallatszó hangokban ráismert a felesége és az O'Brien hangjára. Hangosan beszéltek és nagyon élénken. Megállt, s azon tanakodott, nem zavarja-e őket, ha most benyit hozzájuk.

Semmi se ellenkezett természetével inkább, mint az, hogy az ajtó mögött hallgatózzék, de mialatt habozott, mire szánja rá magát, meghallotta a beszélgetés néhány szavát, amely borzalommal töltötte el.

— Maga még mindig a feleségem, Jinny! — mon-

dotta O'Brien. — Szivem mélyéből megbocsájtok önnek mindent, mert soha, egyetlen percze se szüntem meg szeretni magát, aki pedig sulyosan vétkezett ellenem.

— Nem, James, én se feledtem el magát. A szivem sokszor kalandozott vissza Melbournebe, és megmaradtam a »magaénak«, de jobbnak véltem, ha meghagyom abban a hitében, hogy meghaltam.

— El kell szánnia magát, Jinny. Ha ugy határoz, hogy itt marad, nem szólok egy szót se, nem lesz semmi botrány. De ha arra határozná magát, hogy velem jön, egyáltalán nem törődöm a pletykával, se a közvélemény szavával. Talán én is éppen olyan hibás vagyok, mint ön; én is vétkeztem, amikor a feleségem rovására tulságosan a tudományos munkának adtam oda magam, s önt elhanyagoltam.

A tanárhoz kihallatszott az a bájos és elbűvölő kacagás, amelyet olyan igen-igen jól ismert.

— Elmegyek magával, James — szólt a nő.

— És Grey tanár?

— Szegény Grey. No, de ő ugyan nem igen veszi szívére a dolgot. Neki nincs is szíve, azt hiszem.

— Mégis közölnünk kell vele az ön elhatározását.

— Felesleges — szólt Ainslie Grey tanár, aki most hirtelen benyitott a szalónba. — Meghallottam beszélgetésük végső néhány szavát, abból megértettem mindent.

O'Brien kezét nyújtotta a fiatal hölgy felé. És most ott álltak mindketten, mozdulatlanul, s a nap rávilágított arcukra. A tanár az ajtó közelében maradt. Kezét a háta mögött összekulcsolta, görcsösen. Nagy silhouetteje rávetődött a szoba falára.

— Jól határoztak — mondta aztán. — Az lesz a legokosabb: térjenek vissza ketten együtt Ausztráliába és borítsanak fátyolt a multra.

— Nos és ön? És ön? — kérdezte O'Brien.

A tanár ideges gesztussal kísért szavát, amint kijelentette:

— Velem ne törődjenek. Ne legyen gondjuk rám.

A fiatal asszony felsikoltott.

— Milyen áldatlan helyzetbe jutottam! Mihez kezdjek? Mitévő legyek? — nyöszörögte. — Hogy is sejtettem volna, hogy így fordulnak a dolgok? Azt hittem, örökre el van földelve a multam, s ime egyszerre csak elém áll megint, az új egzisztenciám világában is. Mit mondhatnak önnek, Ainslie? Tudom, érzem, megint bűnös vagyok. Egy talpig tisztességes férfira fröcscenttettem szegységet és talán az életét törtem ketté. A szerencsétlenségévé váltam! A balsorsává! Oh, hogy gyűlölködhet, hogy átkozhat most engem! Istenem, istenem! Miért is jöttem a világra.

— Nem gyűlölöm és nem is átkozom magát, Jeannette — felelte a professzor nyugodtan. — És nincs igaza, amikor bánja, hogy a világra jött. Ellenkezőleg, örvendjen rajta, és különösen most, amikor az a nemes misszió jut magának, hogy segítőtársa legyen minden munkájában egy olyan férfiúnak, aki java küzdelmét folytatja, hogy fényes nevet szerezzen a tudományos világban. És igazságérzetem tiltja, hogy korholjam önt a történetekért. Mely fokig vonhatjuk felelősségre az egyedet a ránehezülő atavizmusért, olyan kérdés ez, amelyet a tudománynak mindezideig nem sikerült még végleg eldöntenie.

O'Brien válaszolni akart, mondani akart valamit, de a tanár szinte az ajkára fagyasztotta a feleletet. És a tanítvány nem érzett magában elegendő erőt, hogy kifejezést adjon részvétnéke és egyben végtelen bámulatának e férfiú iránt, aki ime képes volt rá, hogy a tulajdon bánatát feledve, az absztrakt filozófia illyétén nagy kérdésével hozakodjék elő.

— Kár volna hosszabbra nyujtanunk ezt a mi mostani, fonák helyzetünket — mondotta békés hangon a tanár. — A hintóm befogva vár odalenn a kapu előtt. Kérem, vegyék igénybe, és rendelkezzenek vele, mintha a sajátjuk lenne. Talán okosabb lenne, ha minden további késés nélkül, még ma elhagynák a várost. Majd nekem gondom lesz rá, Jeannette, hogy minden holmija hiány nélkül jusson el önhöz.

O'Brien, félig kinyujtva kezét, még habozott:

— Igazán, nem merem kezemet nyujtani — kockáztatta meg aztán.

— Oh, csak bátran, O'Brien.

Kezet szorítottak.

— És miss Grey? — kérdezte a férfi.

— Majd vele elintézem a dolgot — válaszolta a tanár. — El fogok mondani neki mindent. Isten velük. Majd küldje el nekem a tanulmánya kefelevonatát, O'Brien. Isten vele, Jeannette.

— Isten önnel, Ainslie!

Nagy melegséggel kezét szorítottak és egy pillanatra találkozott a tekintetük. Csak összevillant a pillantásuk, de ezuttal először és utoljára az asszony éleslátása olvasni tudott ennek az erős veretű férfileleknek mélységeiben. Könnyedén felsikoltott és alabastrom fehérségű kezét O'Brien vállán pihentetve, szólt:

— James! James! Hát nem látja, hogy mély sebet ejtettünk Grey tanár szívére?

A tanár szeliden elhárította.

— Nem vagyok olyan érzékeny lélek, mint amilyennek maga hisz. És különben is nagy munkát tűztem magam elé, hatalmas feladatot kell teljesítenem. A kocsim odalent várja önöket. Asszonyom, a kabátja kint van az előcsarnokban. Parancsolják meg a kocsisnak, hova vigye önöket. Most pedig menjenek.

Szakadozottan, röviden mondotta ezeket és szavai különös ellentétben voltak máskor olyan nyugodt, megfontolt hangjával.

Azok ketten pedig nyomban elhagyták a szalont. A tanár becsukta mögöttük az ajtót és nagy léptekkel mérte végig a szobát. Majd átment a könyvtárba, az ablakhoz lépett és meglebbentette a függönyt.

A kocsí éppen akkor indult el. Grey még utolszor láthatta a nőt, aki a felesége volt. Elegáns alakjának, szép szöke fejcskéjének már csak a silhouet-jét pillanthatta meg.

Szinte ellenállhatatlan indulat üzte az ajtó felé; de mégis ura maradt magának és az íróasztala mellett álló karosszékre roskadva, beletemetkezett a munkába.

Ez az ő családi incidense relative nem is okozott nagy feltűnést. A tanárnak nem igen voltak barátai és társadalmilag sem érintkezett másokkal. Soha senki meg nem sejtette a házasság felbomlásának igazi okait.

A tanár ezután is pontosan, hiven teljesítette kötelességeit, buzgón oktatta a növendékeket és serényen dolgozott a laboratóriumban. Szinte lázas hévvel dolgozott legújabb tanulmányain. Gyakran megesett, hogy a cselédjei mikor reggel bejöttek, még hallották fáradhatatlan tollának perczegését, vagy hogy a lépcsőházban találkoztak a professzorral, amint a munkában töltött éjszaka multával csendesen és hallgatagon haladt fel-felé a lépcsőn. Barátai hasztalan igyekeztek megérteni vele, hogy a tulfeszített munka idővel aláaknázza az egészségét. Azért csak tovább is egygyé tett éjet és napot, dolgozván makacs kitartással.

Apránként aztán ez az életmódja látható elváltozásokat okozott rajta. Arczvonásai szemmel láthatólag megnyultak; mélységes barázdák látszottak homlokán és a halántéka körül. Az orcája beesett. Térdei megros-

kadtak testének sulya alatt és megesett vele egy nap, hogy amikor a tantermet elhagyta, összeesett. Alétan vitték a kocsijába.

Ez a baleset éppen a tanév befejeztekor és néhány nappal a szünet megkezdése után történt a Birchepoolban maradt tanárok fájdalmas megilletődéssel értesültek róla, hogy illusztris kartársuk nagybeteg, sőt hogy alig lehet bizni felépülésében. Két kiváló orvos, akit konzultációra hívtak hozzá, nem bírta megállapítani a betegségét, amely Grey tanárt gyöttri. Egyre növekvő gyöngeség lepte meg, fizikai elgyengülés, amely azonban egyáltalán nem vetett árnyékot agyának luczidítására. A legnagyobb érdeklődéssel figyelte kórságának fejleményeit és szabatos megfigyelésekkel szolgált állapotára és érzéseire vonatkozóan. Közei haláláról olyan meglepő nyugalommal és közönyösen beszélt, amely sehogysémm tetszett természetesnek.

— Ime, — mondta — egy kézenfekvő bizonyosága az általános sejtek és czervikális sejtek korrelációjának. E pillanatban, uraim, önök egy kooperatív társadalom felbomlásának szemtanúi és érdekes lesz követniök a feloszlási procezzszus menetét.

Igy történt, hogy egy szép napon ez a kooperatív társaság végleg felbomlott. Grey tanár nagyon szeliden, nagyon békésen szenderült örök álmokra. És a két orvos igen nagy zavarban volt, amikor a halotti bizonyítványban nevet kellett adniok Grey tanár betegségének.

— Nehéz megállapítanunk, mi volt a baja — mondotta az egyik.

— Igen nehéz — fűzte hozzá a másik.

— Ha érzékenyebb lelkű egyénről lenne szó, habozás nélkül állapítanám meg, hogy idegrázkódás ölte meg, az, amit közönségesen így mondanak, hogy »megrepedt a szíve«.

— Bizony én nem hiszem, hogy szegény Grey olyan ember lett volna, akinek a szíve reped meg.

— Mindenesetre, ha önnek is úgy tetszik, — szólt most a másik orvos — azt fogjuk megállapítani, hogy szivbaj ölte meg.

És csakugyan meg is egyeztek ebben a diagnózisban.

(Vége.)

Krónika III.

Blérioték körül.

— okt. 22.

Azt hiszem, hogy a pesti embernek sokféle rabsága-ellenére is van egy sajátos látószerve, különös és figyelemreméltó orgánus, amilyenvel egyetlen más metropólis népe se dicsekedhetik. Másutt az emberek szeme beéri vele, hogy felgyűjtse a tárgyakból kiáradó sugarakat, s a sugarak tükrójátékában látja meg a tárgyat, vagy személyt, amely a reczehártyát ingerelte. Nagyszerű optimizmus és jó lélekre valló hiszékenységek van a látásnak ebben a fajtájában és érdekes, hogy belőlünk éppen ez hiányzik. A látásnak ez a módja és ami vele karöltve jár: az optimizmus, meg a hiszékenység. Mi másképpen nézünk, másképpen látunk, más a szemünk és szemünknek a mechanizmusa. Ezért vagyunk egyrészt vakabbak, mint mások, másrészt pedig százszorta élesebben látók. A vakságunk onnan való, hogy a kiáradó sugarakat elhárítjuk magunktól és arra a bizonyos tükrójátékra éppenséggel nem vagyunk kíváncsiak. Ellenben a mi szemünkben van valami sajátos radioaktivitás, röntgeni erő, amely keresztülfurakodik a tárgyakon, a tárgyak képén, a külsején, a husán és egyenesen a csont-

jaira kíváncsi, a legbelsőbb belsejére. Különösen ha nem is tárgyról van szó, hanem személyről. És pláne, ha világ-híres személyről. Ha pedig tetejében még asszonyról is: akkor isten őrizz, mert a tekintetünk olyan szurós lesz, olyan penetráns, hogy akit nézünk, annak még barna éjfélikor is, elsötétített szobában még kell éreznie pillantásunk perzselő melegét, amint egyre beljebb hasad, a rejtett titkok titkába...

Mivel pedig eszembe sincs, homályos szimbólumokkal előhozakodni, hanem világos akarok lenni és egyszerű, hát kimagyarázok. Azt gondolom, hogy mindenütt másutt a világon az emberi szem úgy látja a dolgokat, személyeket, sőt eseményeket is, amilyeneknek mutatkoznak, vagyis amilyeneknek a kiáradó fénysugarak tükörjátéka mutatja őket. Ez a játék, különösen amikor személyekről van szó, persze ritkán őszinte, mert hiszen tudjuk, hogy minden emberben voltaképpen három ember lakozik: a valóságos, az, amelyiknek látszani szeretne, és végül a harmadik: aki lenni szeretne. Már most az ember, aki mások, tömegek előtt megjelenik, gondoskodik róla, hogy az énjéből, a beszédéből, a mozdulataiból, sőt még a reflexingereiből is olyan sugarak áradjanak ki, amelyeknek összetévesztő képe őt olyan-nak mutatja, aminőnek látszani szeretne. A személy részéről persze ez hamisság, a valóságnak meghamisítása, de egy hallgatólágos, vagy univerzális megállapodás van az emberiség milliói között, hogy ezt a kis hamisságot nem szabad észrevenni, s nem illik leleplezni ezt az igazsághamisítót. Már csak azért sem, mert hiszen ő is elnézi a mi csalásunkat, s miként mi őt, hajlandó ő is úgy látni bennünket, ahogyan mutatkozunk és amiknek látszani szeretnénk. A világ-egyetemet összefogó abroncs ez a kegyes csalás, és meggyőződésem szerint sokkal biztosabb forrása az emberi szolidaritásnak, mintsem a humanizmus és még egész sereg metafizikai ideál...

De éppen ez az! Mi pestiek kivonjuk magunkat az egyetemleges nagy megállapodás alól. Nem vagyunk hajlandók az embereket olyanoknak látni, amilyeneknek mutatkoznak, hanem a belőlük kiáradó és a szó kettős értelmében, kép-mutató sugarak elhárításával csak arra vagyunk kíváncsiak, hogy a magunk röntgen-szemével mit látunk belőlük. Lefosztjuk a ruhát, le a húst, le az életét, és hamarosan a belső emberre vagyunk kíváncsiak, nincs-e egy törött bordája, vagy egy revolvergolyó, amely a vállpercében akadt meg, s ha van, honnan való az a törés, és honnan való az a golyó?

A pesti embernek ez a látása, amely a vakság ezernyi szkepszisével jár együtt, teszi, hogy például Blériot-t és a feleségét se látjuk úgy, mint mindenütt másutt a világon. Írtak róla, mint hősről, sőt akadtak, akik a rég elévült ikároszi legendával hozakodtak elő. Említették mint csodatevő félistent, mint sást, mint új turulmadarat, még jószerencse, hogy a válságból való kibontakozást is nem nála keresték.

Tetszik tudni róla, hogy a világ egyik legszerényebb embere? Hogy az elért diadalainál, az ünnepeltetésénél százszorta büszkébb a — kudarczaira? Nem a siker, a világhír tölti el öntudattal, hanem az, hogy őt esztendőn át, amikor szinte üldözte a balsors, és elfordult tőle mindenki, ő győzte erővel, kitartással, a zseni határtalan önbizalmával. Ezekről tessék beszélgetni vele, és akkor meglátja akárki, hogy megoldódik ennek a kiváló férfinak nyelve, és milyen ékesen szóló lesz egyszerűben. Nekünk azt mondta:

— Ha volna egy különösen szép, nagyértékű gyűrűm, drága emlékem, amelyhez ragaszkodom, most Polikrates példáját követném, s vízbe hajtanám az ékszert... A gépem abszolút megbízható, nem fenyeget rajta semmi veszedelem, s mégis valahányszor leszállok róla, egy-egy sikerült repülés után, úgy érzem, mintha adósa lennék a szerencsének, s mintha újra nőtt-nőtt volna az adósságom, amelyért

egykor meg fogok lakolni. Otthon vagyok a levegőben, és mégis jobban érzem magamat a bizonyosság érzete nélkül, amíg csak a kísérleteknél tartottam, s néha elég tisztessé magasságból pottyantam le a földre. Dans ces temps je payais au comptant — mondotta mosolyogva, de tudja isten, még ezen a mosolyon át is kiérzik, hogy a szavában nemcsak tréfa van, s ha nem is aggodás, de valami, ami néha-néha elszorítja a szívét.

Három ízben voltunk együtt Blériotvái, budapesti tartózkodása alatt. Láttuk otthon a hoteljében, feleségével, másodszor a felolvasóestjén beszélgettünk vele, harmadszor pedig a magyar főváros talán egyetlen igazi szalónjában, ahol körülrajongták a tiszteletére meghívott vendégek. És mind a három ízben: odahaza az elvonultságában, vagy a felolvasása előtt, vagy amikor az ünnepeltetése közepett voltunk mellette, csodálatosan egyformának láttuk, mindig igen nyugodtnak, igen póztalannak. És ha eskü terhe alatt kellene vallanunk, milyennek ismertük meg őt, nem mondhatnánk egyebet, mint azt, hogy nagyon egyszerű ember, végtelenül szerény, aki távol van minden tenorista-hiúságtól, és kinosan fetreng, amikor például olyan banalitásokkal hódolnak neki, hogy ő a levegő Napoleonja. És az ilyen hipertrofeiból, úgy látszik, itt Pesten bőven kijutott neki. Panaszkolta:

— Azt hiszem, itt egy kicsit barnumnak néznek engem, vagy Carusónak...

— Hacsak a százkoronás páholyokért nem, monsieur...

Ha pedig őt kérdezzük, ha vele beszélünk önmagáról, a diadalairól, ezt mondja:

— Voltak századok, amelyek a bölcsesség, mások, amelyek a vallás, a fanatizmus, vagy pedig a háborúk jegyében születtek; voltak, amelyeknek a forradalom volt a zodiakusa, de a mi korunk csillagjegye a technika. Technikus vagyok, és semmi más, sőt talán lesz idő, még fejlettebb technika mellett, amikor kiderül majd rólam, hogy technikus is csak annyira voltam, amennyire például a tarenti Archytas, aki Krisztus előtt élt néhány száz esztendővel. De egy bizonyosságom meglesz még akkor is, az, hogy hűséges és megértő fia voltam koromnak. Higyje el, alkalmatlan nekem minden ünnepeltetés, mert hiszen részemről nincsen egyébről szó, csak arról, hogy egy találmányom van, amelyet értékesíteni kívánok, azok után, hogy őt esztendei munkát és fáradságot öltem beléje. Az utazásaimnak, felszállásaimnak pedig nem az a célja, hogy mindenütt begyűjtssem az elismerést, hanem... reklámot csináljak gyártmányomnak. Sajnos azonban, Anglián és Franciaországon túl nem akarják ezt elhinni nekem, és az újságírók is hűledeznek tőle, hogy megírják. Uramistenem, miért? Én nem akarok diadalmas hősnek tűnni, és ha monoplánomon fel tudok is szállni a levegőbe, azért még nem kívánhatja tőlem senki, hogy a látszat és a világ tettsége kedvéért ki hagyjam siklani talpam alól a valóságok és a reális élet talaját. Ma sasnak mondanak, de lehet, hogy holnap még csodálatosabb madár jön, s akkor monsieur Blériot már csak arra lesz jó, hogy az állatkertbe vigyék, ketrecz mögé... Képzelteti, nem ezt akarom...

És beszélt, hihetetlen őszinteséggel. Elmondja, hogy nemsokára végleg visszavonul a repülő-versenyekről, nem száll fel többé nyilvánosság előtt, hanem átengedi a teret tanítványainak. A tanítványai: akik repülőgépet rendelnek nála. Eddig száznegyvennégy rendeltést kapott, úgynevezett La Manche-típusú monoplánokra. Négy gépet itt rendeltek nála, Magyarországon, de hogy kicsodák: nem árulta el.

Amint pedig elbeszélgettünk vele, meg a feleségével, aki igen józan, rokonszenves asszony, s a hitvesi boldogságnak hushá gyűrt szobra, de semmi más, — amint elbeszélgettünk ezzel a kedves párral, szinte felháborodunk rajta,

hogy nálunk Pesten olyan bizalmatlanul néznek mindenkire, és-furfangot, pózt sejtene azokban, akik a valóságos mivoltukban állanak az ember elé. Itt vannak Blérioték, nem kívánnak egyebet, mint békét és pihenést, erre jobbról-balról rájuk rohannak a snobok, huzigálják őket szalónból-kaszinóba, s kaszinóból szalónba. Azt akarnák, hogy Blériotné királynéi diadémel járjon és borzasztó lekicsinylőn beszéljen velük, Blériot pedig a csatorna átrepüléséről köpködjön grandilokvens szavakat. Igazán érdekes, hogy az emberiség mennyire a maga képére akarja teremteni isteneit, hogy amikor teljesen olyanok, mint maga az ember, annál könnyebb szerével törhessék össze őket. Blériot és felesége azonban okosabb, semhogy résztvegyen ebben a játékban. Blériotnak éppen elég, hogy gépén fel tud emelkedni a magasságba s már ezáltal is különbözik néhány száz millió embertől. Hát beéri gépének szárnyaival, motorjának erejével, s nincs rá szüksége, hogy az emberek is emeljék. Se hérosznak, se félistennek nem gyurattja magát, hanem bölcsen azt akarja, tudják róla, hogy az aviatika nemcsak dicsősége neki, hanem kenyere is és ipara. Ezt mondaná meg mindenkinek, talán mondja is, és innen való, hogy amikor bécsi felszállása napjáig kénytelen itt vesztegelni, némi kis különbözet támad a Lipótváros és a Blériot-házaspár között. De se baj. Nekünk ez a földön járó Blériot éppen olyan kedves, mint az a másik, aki előbb gépjére pattan, és úgy rugja el magától a földet.

Badaud.

Barangolások.

A kis kémek.

— okt. 22.

Megint egy »jó példával« kevesebb! Eddig valahányszor katonatisztek uniformisban garázdálkodtak polgárok ellen, mindig Angliára hivatkoztunk. Anglia mintaképe volt a modern, fölvilágosult államnak, hol a katona is egyszerű polgár és csak hivatása teljesítésében használhatja a mestersége eszközeit. Ez a szép legenda mennyire szétfoszlott néhány év óta! Nem kis szomorúsággal tapasztaltam a saját szememmel, hogy az előkelő, nyugodt és okos Anglia hogyan veti magát lassankint a militarizmus karjaiba.

A nagyszerű, iparkodó, békés Londonban nem mulik el nap katonai parádé nélkül. A Hyde-park és egyéb nagy térség, hol jámbor vallásagitátorok és népszónokok harangirozzák a népet, most főként arra való, hogy lelkesítő zeneszóval, csillogó fegyverrel katonai csapatok pávaskodjanak és a bámész nép előtt kedvéssé tegyék a »gyöngy-életet«.

Ismeretes, hogy Angliában nincsen általános katonai kötelezettség. A katonát verbuválják és zsoldra szegődik el. De ma London tele van katonafogdosó irodákkal. A város szívében, a világ egyik leggazdagabb képtára, a National Gallery tőszomszédságában is van ilyen emberhalászó intézmény. A kerítése falán szép, tarka plakátok mutatják be az angol hadsereg festői egyenruháit és azokat a szoldos föltételeket, amelyekkel a fiatalságot katonai szolgálatra csábítják.

Tudjuk, hogy miért van ez a nagy ijedelem és fegyverkezés. Angliának nincs számottevő szárazföldi hadserege. Ennek hiányát már a bur háborúban is megszínylette. De

valóságos pánik fogja el most, amikor Németország növekvő tengeri hatalmát látja. Roberts lord, az angol fővezér megijesztette az egész angol nemzetet, hogy Németország egyszer csak ki fog kötni Anglia partján és eldönti a világ-hatalom nagy kérdését. Azóta a katonai párt a sajtóban minden eszközt megragad, hogy a militarizmus eszméjét megerősítse. Még szindarabokat is iratnak a nép hangulatának feltüzelésére.

Az agitálás eredményei már az utcán is látszanak. London híres sétahelyei, a Piccadilly, az Oxford Street, a Strand tele van elegáns, khaki-ruhás katonákkal. Csupa fiatal, tizenhét-tizenhét éves gyerek, aki boldogan feszít az utcán és Napoleonnak hiszi magát, vagy legalább is komolyan veszi tábornoka nagyhangú kijelentését, hogy angol nő tagadja meg a csókját olyan embertől, aki riadozik a katonai szolgálattól.

De vajjon kik azok az egészen fiatal gyerekek, akikkel az ember lépten-nyomon találkozhat és akikkel egyenlő ruházata szemet szúr? Különös, trópusi egyenruhát viselnek, amely jól illik az angol iskolásfiú magas, karcsu természetéhez. Széles karimájú puha kalapjuk harciasan árnyékolja fiatal, komoly arcocskájukat. Az emberek megállnak és szinte szemükkel simogatják őket. A fiúk valószínűleg sütkéreznek a népszerűségben.

Ezek a kis fiúk, akik nálunk még a Verne regényeit olvasnák, vagy Jókai színes fantáziáját szűrölnék, Angliában már praktikus hadi tudományokban fáradnak. Szemere Miklósuk, aki glédába állította őket, nem más, mint a híres Baden-Powell tábornok, a bur háborúban Mafeking bátor védelmezője.

Csak hogy vigyázzunk a különbségre: a Szemere Miklós czéllövő ifjai a polgári életben legfőbb czéllövő egyesületekben vehetik hasznukat tudományuknak, míg az angol nevelés ezen a téren sem tévesztette el szeme elől magasabbrendű céljait.

Fegyver nem való gyermek kezébe és ezért az angol iskolásfiú, akiből Baden-Powell Anglia jövődő honvédöt akarja fölnevelni, nem is kap puskát vagy kardot, hanem legfőbb fapuskát és fakardot tornázásra.

Nem a vérszomjúságot nevelik nagyra benne, hanem szellemi képességeit. Kémnek képezik ki és eközben kifejlesztik benne azokat a tulajdonságokat, amelyeknek az életben is hasznát veheti.

A kémnek az angol nyelvben két szava van. A *spy* jelenti a közönséges spiónt általában. A *scout* a kémek nemesebb fajtáját, aki nem pénzért, hanem hazaszeretetből kémkedik. Talán ez a finom etikai megkülönböztetés teszi, hogy az angol iskolásfiú is lehet — a nevelés erkölcsi alapelveinek föntartásával — scout. Ezért is nevezik a legifjabb kémeket »boy scout«-oknak.

A kis kém, akit Baden-Powell besorozott ifju hadseregébe, nem katonai nevelést kap, hanem gyakorlatias, polgári nevelést, amelynek majd mint katona is nagy hasznát veheti. Megtanítják például látni és nézni. Viszik őket egy útvonalon és jól meg kell nézniük, hogy mit láttak. Hány házat, hány kertet, hány embert. Akkor aztán írásban kell beszámolni arról, amit láttak. Így egymást ellenőrzik és egymást javítják.

A szemmértéket is fejlesztik bennük. Megtanulják, hogyan kell pusztán szemmel fölbecsülni egy távolságot. Ennek mint a jövőbeni aviatikusai is nagy hasznát vehetik majd. Magasságot, mélységet, tömeget tanulnak meg szemmel fölmérni. Gyakorolják, hogyan kell egy ember külsejét megjegyezni és leírni.

Megtanulnak térképet olvasni. Soha nem járt helyen iránytű segítségével tájékozódni. Kérdezősködni, figyelni, résen lenni. Megannyi tulajdonság, aminek az életben is hasznát vehetik.

A kis boy scoutok ma már olyan nagy haladást tettek, hogy franciaországi kirándulásra is vállalkozni mernek. Az a tervük, hogy Franciaország három északi hadi kikötőjéből fognak elindulni gyalogszerrel és Versaillesban egyesülnek. Így akarják megmutatni a baráti Franciaországnak, hogy mire képesek.

Az angolok nagyra vannak kis kémeikkel. Az angol kormány, különösen Haldane hadügyminiszter nem sajnál tőlük semmiféle pénzázdozatot. A főparancsnokukat, Baden-Powellt az angol király a minap nevezte ki elismerése jeléül »Knight«-nek.

Ma már százazrekre rug a boy scoutok száma. Franciaországi kirándulásuk után, ami küszöbön van, nyilván egész Európában népszerűek lesznek és példájukat követni fogják más katonai államokban is. Egyelőre Angliát lepik el ezek a tréfakatonák, akikben a militarizmus eszméjét az egyenruhájuk is erősíteni fogja. Khaki színű zubbonyt, ugyanilyen színű térdnadrágot viselnek. A térdük szabad. Fekete harisnya, sárga cipő egészítik ki ezt a sportszerű viseletet. Az amerikai cowboyokra emlékeztet a csomóra kötött nyakkendőjük. A fejükön a nagy karimájú, hegyes és négy oldalról benyomott »Baden-Powell« típusu kalap van.

Nem valami örvendetes jelenség a kémfiúk intézménye. Szinte előre veti az árnyékát annak az egyre fokozódó militarisztikus szellemnek, amely a huszadik század emberét még jobban hátráltatni fogja civilizáló munkájukban, mint eddig. De ha már megvan, legalább az angoloktól tanuljunk praktikus nevelést, mélyebben járó szellemet.

Alceste.

A tudomány jegyében.

A repülés.

Hihetetlen, hogy egy eddig ismeretlen jelenség felfedezése vagy új, fantasztikusnak látszó technikai vívmány vagy alkotás körül gombamódra felszaporodik a hozzáértők száma. Hirtelen szakértő lesz a dologban mindenki, aki eddig nem is konyitott a tudományokhoz, könyvet ír az új vívmányokról, vagy öles cikkekben ismerteti, magyarázza tönkre azokat másoknak, akik azelőtt, mint ők maguk is, annyira idegenkedtek a tudományoktól és most is, mint azelőtt, mindig oly távol állottak a tudományok és a technikai ismeretek és a legújabb vívmányok helyes felfogásától. Valami álesztétikai érzés lelkesíti az emberek százazreit, millióit és vakítja el a szemük látását és vad fantáziával rajzolja ki egy hamis, a dolgok hivatott ismerője és szemlélője előtt esztétikailag rut, visszataszító jövő képét.

A rádium és a radioaktivitás jelensége a vizsgáló tudós előtt a legküzdelmesebb óráiban is a legnagyobb esztétikai gyönyörűségek kutforrása volt, amint minden igaz természetismerő és vérbeli technikus-ember vagy orvos mélységes gyönyörűséggel szemléli a természet jelenségeit és az emberi zsenialitás alkotásait, de sohasem ábrándozva és sohasem lelkesedve és sohasem keresve bennük oly természetű szépségeket (szabad ezzel a kifejezéssel élnem), amilyenek a költészetben, a művészetekben vagy a hadi dicsőségekben vannak. A tudományokban és a technikában stílus van, amely a harmónia következménye, amelylyel megközelíti a természetet, az igazságot. És annál kifejezettebb ez a stílus, mennél jobban megközelíti azt. A rádium és a radioaktivitás felfedezése beláthatatlan perspektívát nyitottak a tudomány számára, de mily disszonáns módon hatott a tudósokra a mód, ahogyan a dilettánsok az új jelenséget beállították, az ujjongás, ami elfogta az egész világot afeletti örömeiben, hogy ime sikerült a tudomány egy tételét megdönteni és ezzel a tudomány ingatag, megbízhatatlan voltát igazolni (hogy lehet ennek örülni? — nem érthetem) és a tudósok tekintélyét a dilettánsok előnyére aláásni. És mily disszonáns módon hatott a tudományok minden hivatott ismerőjére a sok valótlán tulajdonság, amivel az új anyagot felruházták és a kuruzsló észjárásra valló ideák, amikkel rákbetegség gyógyítására és gyorsvonatok mozgására akarták felhasználni az új anyagot, mint kifogyhatatlan energiaforrást, holott a tudomány ma sincs tisztában azzal, hogy voltaképpen csakugyan energiaforrással van-e dolga. Mily disszonáns a szakemberek előtt, amikor az egész világ olyanforma lelkesedéssel bámulja alkotásaikat, mint valami hadi cselekedetet, vagy úgy akarja azt élvezni, mint valami műalkotást, holott ők is gyönyörűséget találnak azokban, élvezettel szemlélnék minden új alkotást és minden haladást, ami a tudományok terén végbemegy, de objektíve nézve a dolgokat, egy finom stílusérzéknel fogva bántja őket a dilettáns lelkesedés és okoskodás, és legalább is oly furcsa előttük, mint a korinthusi oszlop vagy a stilizált szőlőlevelek a gőzgépen, vagy a barokk stílusú lokomotív (ilyesmit is csináltak a technika ifjabb éveiben), vagy a rigmusokba foglalt tudományos tételek.

És furcsák és visszataszítók lehetnek a repülőgépek megalkotói, akár a Wright-testvérek, akár Blériot, akár mások előtt, hogy az ő alkotásaik a huszadik század emberében csak olyan földhözragadt csuszó-háborúja, mire lesznek képesek az anarchisták és védekezhet-e ellenük az orosz császár és megmarad-e a fináncz? A magasabb röptű gondolkodás pedig a gyors, a fantasztikus, a kéjes közlekedés eljövételét látja az új masinában és szentimentális ábrándozásokba bocsátkozik a jövő társadalmáról.

Furcsa dolog a jövőről beszélni. A jövő millióféle tényező összejátszásától függ, tehát kiszámíthatatlan. Nem lehet jóslatokat mondani, aki pedig előre számít, nagy meglepetésekben és csalódásokban részesül. Ha a repülőgépekről akarunk valamit megtudni, forduljunk vissza a múltba és akkor talán megállapíthatunk valamit nem a jövőre, de a jelenre nézve.

Beszéljünk a repülőgépről, helyesebben ne beszéljünk róla, hanem szóljunk egész más dologról előbb. Szóljunk az ősemberről, aki kőfejszét készített magának nagy vesződséggel, és az egyiptomi Fáraókról, akik rabszolgák millióival építtettek maguknak sirboltokat. Az ősember, aki a technika őse is, a fejszét kényelmi célokból és azért készítette, hogy közvetve vagy közvetlenül élete és boldogulása biztonságát növelje vele. A kényelem alatt itt a munkabeli kényelmet értem, a könnyebbéteget, amivel az ember a régebbi viszonyokhoz képest a céljait eléri. Ezt a kényelmet pedig az ősember példázza a maga kőfejszéjével. Az ő kényelme voltaképpen egy nagy kényelmetlenséggel kezdődik, ami

abban áll, hogy nehéz munkával kell neki egy szerszámot csiszolni, ily módon nagy munka előzetes befektetésével elérte azt, hogy számtalan esetekben a szerszám révén könnyebben végezte a munkákat, amivel az egzisztenciáját biztosította, sőt oly berendezéseket is állíthatott elő vele, amik a szó közönséges értelmében kényelmet jelentenek a számára és fölényét emelte olyan embertársával szemben, aki ilyen szerszámmal nem rendelkezett. És még egy előnye származott a kőfejszés őseimnek, és pedig az, hogy a kőfejszéje segítségével vadászó szerszámokat tudott előállítani és más eszközöket, amik mind arra szolgáltak, hogy könnyebben és ami fő, gyorsabban jusson a megélhetési szükségleteihez, mint amikor pusztán a tiz körmére volt utalva. Ennek pedig az lett a következménye, hogy több szabad ideje jutott más dologgal is foglalkozni: a művészetek, a természetmegfigyelések, a kultúra csiráit elvetni.

A kőfejszés ember példázza az egész kulturális fejlődést, elsősorban a technika fejlődését, annak eredményét, hatását és hasznát. A lényege ennek a folyamatnak az, hogy bizonyos nehéz munkákat, illetve egész munkasorozatokat kell végezni embereknek, hogy mások, de ők maguk is más számtalan esetben nagy könnyebbségekhez jussanak a létért folytatott küzdelemben. Ezek a munkák, amiket egyszer, vagy esetleg időszakonként részben ismételve kell végezni, sokkal nagyobbak és sokkal súlyosabbak, mint azok, amiket ennek hijján minden egyes esetben az embereknek egyenként le kell küzdeni, de jelentéktelenül csekély ahhoz képest, amit hosszú idők folyamán ennek hijján az emberek összességének le kellene győzni. És ezzel a viszonytal megadta az összes technikai megnyilatkozások lényegét. Természetszerűleg szükségessé vált az idők folyamán, hogy ne mindenki külön maga készítse a maga fejszéjét, fegyverét, később házát, ruházatát és egyéb szükségletét, mert így bizony nem jut ideje semmi más dologhoz. Szükség-szerűen fejlődtek odáig a dolgok, hogy külön emberek végezték a nehéz munkákat, amelyekkel megkönnyítették és veszélytelenebbé tették a mások boldogulását a magukéval együtt és külön osztályok keletkeztek, amik nem végeztek ily irányú munkákat, hanem más hasznos, értékes, de sokszor haszontalan, sőt káros dolgokkal foglalkoztak. Ez a berendezkedés pedig megadta a kulturális fejlődés lehetőségét a fejlettebb érzésű és izlésű emberek, a kultúremberek existálásának lehetőségét.

A Fáraók korát említettem. Az ő idejükben már teljesen, sőt tulságosan ki volt fejlődve a munkások és munkálatók rendszere, amennyiben rabszolgák végezték az építkezéseket és más munkákat, de mégis, bármily rémhistóriákat jegyzett fel a történelem a rabszolgák életéből, úgy általában ezeknek mégis csak jobb és biztosabb életük volt, mint annak idején az erdőket buvó, barlanglakó, vad, kőfejszés embereknek. A mai munkásnak pedig, aki óriási kőkockák helyett apró téglákból, vasbetonból vagy gipszből építi a házak falait, minden körülmények és minden panaszai ellenére sokkal különb az élete, mint akár az egyiptomi rabszolgáké, akár a középkor jobbágyaé, sőt biztosabb, mint azelőtt akárhány jómódu uré volt, aki sohasem tudta, hogy néhány hónap múlva nem kell-e háboruba menni, sem azt, hogy ellenséges katona mikor vet üszköt a háza tetejére, mikor mészárolja le a családját; vagy mikor teszi földönfutókká őket. És mindez hogy így van, nem erőszak, sem társadalmi mozgalmak, hanem tisztán a technika fejlődésének eredménye.

Most pedig térjünk át a közlekedési berendezésekre. Ezek legősibb formája szárazon a gyalogjárás, vizen az uszás. A fejlődés következő fázisa, amikor az ember állat, ló vagy szamár, teve vagy elefánt hátára ülve viteti magát, vizen pedig, miután a halakat nem nyergelhetette meg, fátörzsre ült. További haladás volt, amikor szárazon gördülő járművet tudott készíteni és a vízre kivájt fátörzset bocsa-

tott. Most már nagy, nehéz munkát végzett, azért, hogy ennek árán az utazásban bizonyos könnyűséget és kényelmet biztosítson magának, ez már tisztán technikai jelenség. A következő lépés csak hosszú évszázadok, talán évezredek alatt történt meg, amikor sok ember összeállott, hogy sok szálfából közös nagy hajót építsen, hogy előzetesen fáradtságos, nagy munkát végezve és azután is együtt dolgozva, nagy, nehéz munkával győzzék le a vizet oly biztosan, ahogyan az egyes ember nem teheti és mindenesetre könnyebben, mint az egyes ember magában. És ekkor még valami történt. Befőgta az ember a szolgálatába az első természeti jelenséget, a szelet és ezzel vitette hajóját. Szárazföldön pedig megcsinálták a kocsinak, lónak a másik felét, az utat, amin könnyebb és gyorsabb volt a közlekedés, mint régen az alig járható, rögös, ágasbogas ösvényeken. Ez pedig megint csak munka árán történhetett. Emberek százai, ezrei vonultak végig lassan a kitűzött utvonalon, elsimitva az akadályokat és kövekkel borítva az ut felületét, hogy a járművek könnyen gördüljenek és hogy az idők viszonyosságai ne rongálják az uttestet, és az ő nehéz munkájukkal megváltották az ugyanazon uton utánuk jövők százezreinek fáradságát beláthatatlan időkre.

És ekkor kezdtek vágyakozni valami nagy, igen nagy dolog után. Vágyakozva nézték a sasok útját, ahová nem tudnak felemelkedni és vágyakozva kutattak módok után évszázadokon keresztül az ember, hogy a kocsijába ne állatot, hanem valami más, valami hatalmasabb erőt fogjon be. És az utóbbi sikerült is neki, itt már óriási, addig elképzelhetetlen nagy volt az eredmény, tehát nagy volt az ára is. Évszázadok szellemi tőkéi fekszenek a vasut megalkotásában és óriási embertömegeknek a munkájára volt szükség, hogy létrejöjjön az. Megint, mint régen, emberek nagy csoportokban vonultak végig a kitűzött pályákon, ásókkal, csákányokkal egyengetve és kavicsozva az utat, ahol mocsár volt, kiszáritva, ahol hegy volt utba, alagutát furva, majd pedig hosszú aczélszálakat erősítve keresztirányú fagerendákra, ily módon alkotva meg az emberi elmezseniális, remek alkotásának, a lokomotivnak pályáját, megint a saját munkája árán tette lehetővé, hogy mások száz- és százezren, de ők maguk is a szélvész sebességével juthassanak egyik helyről a másikra. A vízre, a tengerekre óriási vashajókat építettek, amiket hatalmas gőzgépek hajtának. Ezek sem készültek ingyen, ezer és ezer ember megértető munkájának eredménye egy-egy ilyen kolosszus és sok ember nehéz szolgálata teszi csak lehetővé az ember gyors, kényelmes és biztos utazását.

És az ember még ezzel sem volt megelégedve, mert nem is lehetett. A technika fejlődésének alapja az volt és ma is az, hogy kímélje az embert, az ember életét és testi épségét. Egy idő múlva azonban ennek csak úgy volt képes eleget tenni, hogy az emberek egy igen nagy osztályát feláldozta a nehéz, durva munkák végzésére, hogy viszont másokat megkíméljen ettől. Hogy ezen is változtatni lehessen, felmerült a kérdés évtizedek előtt, hogy ha már a tengeren kis járművekkel nem is célszerű nagy utakat tenni, legalább a szárazföldön kellene biztos, gyors, de olyan gépjárművet szerkeszteni, amihez ne kelljen sinpálya, sem bakter, sem menetrend, sem állomás. Így született meg hosszú, vesződséges kísérletek után az országutakat járó gépkocsi, az automobil, amelynek pályáját nem őrzi bakter, amelynek útja nem vasúti sín, hanem makadámgép készíti azt, mint valami pépet gyurva. Ez az új csoda aránylag könnyű kocsi, finomabb munka, a motorja könnyű és kicsiny, nem kell hozzá nagy vas- vagy aczéltömegeket feldolgozni, a megmunkálása pedig sokkal finomabb természetű munkával jár, mint a lokomotiv megépítése. Szóval, itt a közlekedés fejlődése egy sajátos formát vesz fel, visszatérés történik az egyéni, a független közlekedéshez. Hogy ez mily mértékben fog sikerülni, egyelőre nem tudjuk,

de tény az, hogy egy ilyen irányú fejlődés meg végbe és ennek jegyében fáradoztak évek óta a repülőgép megalkotásán és a fáradozást utóbbi időben siker koronázta, és ez a siker többek között elsősorban a Wright-testvérek nevéhez fűződik, mint akik az elsők, akik használható repülőgépet készítettek és a repülés gyakorlásában eredményeket mutattak fel, és Blériot nevéhez, aki a repülőgép praktikus, egységes és tetszetős egyszerű formáját megcsinálta, a La Manchecsatorna átrepülésével pedig egy történelmi nevezetességű cselekedetet vitt véghez, aminek mindenesetre oly nagy a jelentősége, hogy a rainhilli versenyen kívül, ahol Stephenson Róbert az ő Rockett-jével megmutatta a lokomotív képességeit, továbbá a könyvnyomtatás feltalálásán és Amerika felfedezésén kívül alig tudok mondani oly nevezetes eseményt, amely ezt megközelíthetné.

A repülőgép az előállítás tekintetében oly finom, testileg könnyű munkát igényel, ami ideális megoldásává teszi annak a feladatnak, hogy az emberi közlekedés nagy problémáját úgy oldja meg, hogy az emberek azon osztályát, amelyiket a technika fejlődése a technika rabszolgájává tett, felszabadítsa ebből a rabszolgaságból. A munka nem nemesít, sőt a nehéz, durva munka nehézzé, durvává, otrombává és lelketlenné teszi az embert és képtelenné minden jobb érzésre és felfogásra.

Blériot gépe munka tekintetében az asztalos- és kárpitosmesterségig finomult, a motorja meg már csaknem mechanikus-munka. Blériot gépéhez nem kell töltéseket hányni, nagy kohókat építeni, nagy izzó vastömegekkel dolgozni, nem kell ormóttan vastag aczélemezeket hajlítani és szegecselni, nem kell hidakat építeni és alagutakat furni és nem kell emberek százazreinek, a kik maguk nem utaznak, talpon lenni; szolgálatot teljesítve másokért nyári hőségben és téli zimankóban, fáradozni éjjel-nappal és felelni a mások biztonságáért, a mások életéért. Mindenki maga utazik a maga szerszámaival és maga felelős a saját bőréért, és ha hibázik, maga bűnhődik és nem másokat, ártatlanokat pusztít vagy tesz nyomorékká, mint a vasut vagy az automobil. Ez az, amit a múlt időkből a jelenre vonatkozólag megállapíthatunk. És ezzel meg van magyarázva a sajátos ünnepélyes jellege a Blériot felszállásának és a nézőközönség finom, diszkrét lelkesedése, amivel végignézte azt. Akik évtizedek óta a nagy jövőről szónokolva minduntalan a rendőrkardlap és csendőrszurony elé vezetik a munkások százazreit, soha a legnagyobb igéretekkel meg nem közelíthetik azt, aminek eljöveteletét ő a repülés tényével igazolja, hogy sok százezer ember válláról fog lekerülni a nehéz, testet-lelket őrő munka és a súlyos felelősség, és Blériot az első ember, aki úgy tud ilyen ígéretet tenni, hogy ezzel ne sértse a gazdagokat, a kulturáltakat, akiket végre is épp oly visszataszító lerántani a sárba a munkások miatt, mint amilyen kegyetlenség a menekülteket visszaütni az égő házba, mert voltak, akik bennétek. Ez a hallgatag biztatás a magyarázata annak, hogy ezen a napon gazdag és szegény egyaránt otthonhagyta a jövő háborúját, az orosz cárt az anarchistáival, meg a finánczot a vámsorompóval és az összes jövőben való ábrándozást, a gyors közlekedést, meg a társadalmat, meg minden házugságot, amit a repülőgép körül eddig költöttek és elment Blériot-t nézni, a mindnyájunk Blériot-ját, és megtörtént az a hallatlan csoda, hogy az emberek százazrei egyértelműen kiéreztek és meglátták abban a sárga, bugó, gyönyörű gépben annak igazi szépségeit, technikai anyagszerűségét és nem mentek esztétikát, izlést meg lelkesedést a művészekhez, a poétákhoz meg a hadvezérekhez kölcsönkérni.

Kiss Ottó.

A Szent István tornyánál is magasabb az élvezet, mit az az étel nyújt, amely a Kálmán-féle szab. Biborpaprikával van főzve. Árjegyzéket ingyen küld Kálmán József paprika-nagykereskedő, Szeged, Dugonics-tér 19.

INNEN-ONNAN.

Ö Itália kaczerkodik. Nagy és őszinte szerelemről sohase tett bizonyosságot Olaszország. Amióta a hármasszövetség fennáll, minden esztendőben más és más nagyhatalommal udvaroltatott magának. A két másik szövetséges nagyhatalom nem egyszer türe, hogy Európa lekicsinylő mosolylyal kísérje a hitvesi hűségnek ezt a különös kijátszását. De hát a családi béke kedvéért az ember a külpolitikában is gyakran huny szemet. Most azonban Itália nagyon is leplezetlenül kaczerkodik. Az a mód, ahogyan az orosz udvarlást a saját lakásán fogadja, szándékos és tüntető formája a házasságtörésnek. A nézőnek az az impressziója, hogy Olaszország a mi lábunk elé akarja rakni az udvarlását, hogy belébotoljunk, aminek csak az lehet a célja, hogy le ne tagadhassuk a szerelmeskedők tettenérését. Eddig valahogyan kimagyaráztuk magunknak, hogy az olasz hűségben szépség hibák estek. De Olaszország most fél, hogy megint elsimítjuk a családi botrányt holmi diplomáciai kimagyarázásokkal s ezért kissé vastagon, brutálisan, a legnagyobb nyilvánossággal csinálja a dolgát, hogy a válópört okvetlen meg kelljen indítanunk. Tudj' az isten, a válás faktumától nem szorul el a szívünk. Az egyetlen, ami kissé elszomorít, hogy olyannal éltünk együtt harmincz esztendőig s olyanra pazaroltuk szerelmünket, akinek szövetségstársul még — Oroszország is jó.

X Lombroso. Külön szobrot emelhetnének emlékének sör-től és abszinttól szalónpicces fiatal költők, akik éjjeli kávéházak asztala mellett annyiszor szenvedtek a züllött zseniség gyönyörűségében. Mert ő mondta, hogy a fizikai és morális züllöttség sava a zsenialitásnak s az »uomo delinquente« ikerestvére, rádikája vagy dódikája a lángésznek. Hány semmirekellőt tett sokszor boldoggá tanításával, s ha csak ennyi volna minden érdeme, ezzel is előre kifizette volna örökemlékűségét. De amit még ennél is különbet hirdetett, a gonoszság veleszületettségét, azért egyenesen áldani kell a nevét. Pedig ebben a tanításában is tévedett. Bizonyító eseteire dupla ellenbizonyítékokkal vágott vissza a tudomány, s a »pozitív iskola«, melyet alapított, az utolsó években elvesztette minden pozitívitasát. Az antropológiai mérések és koponya adatok, fiziognómiai jelírások már csak mosolyra bírnak minden tudóst, aki a természet tudományi tudást még a legszigorúbb empiria mellett is kompromittálva látja a biztosan felállított elmélettel. Szerencsére a tudomány sokáig habozott Lombroso mellett, épp annyi ideig, hogy elég idő volt a büntetőködexekek enyhébb szellemben való újjáfeldolgozására. S ha szemernyi igazság sincs abban, hogy a bűnös ember beteg ember, egyuttal rengeteg sok igazság van abban, hogy az emberi kegyelem kötelező kulturális tényező. Mindenesetre érdekes lett volna, ha esetről-esetre, induktív bizonyossággal igazolta volna elméletét s teljesen az ősökre háritotta volna cselekedetének erkölcsi felelősségét. Lehet, hogy egészen új erkölcsi világrendnek vetette volna meg alapját. Csakhogy feleuton elbukott tanításával s ami azontul következett, önámítás volt. Ő maga igazi zseni volt, de a zsenialitásnak különös fajtájuságával rendelkezett. Amiben megbukott, épp abban ért el nagy sikereket. S amiben végzetesen tévedett, abban gyönyörű fantasztikum és élvezetes művészet volt.

24 Ferrer ügyésze. Megölték az ügyészt, aki Ferrer ellen a halálos ítéletet kérte. Amikor ügyészt mondunk, ne tévesztesse meg magát senki. Mert nem az igazság egyik katonáját kell érteni alatta, hanem katonák igazságtalanságának egyik áldozatját. Tudjuk, Ferrert hadbíróság elé állították, és a had-

ügyminiszter rendelt ki az ügyben vádlót is, védőt is. Két katonát; két századost. Az egyik vádlót, a másik védett, és valószínűleg a kirendeltetése első pillanatában tudta mind a két kapitány, hogy neki most meg kell halnia. Meghalnak, a többség parancsára. Ezt, a vádlót, meg fogja ölni a nép dühe, azt, a védőt, meggyilkolja valamelyik papi brávó. És mégis, a két százados nyugodtan, a halál biztos tudatában vágott neki a maga feladatának, ahol egy eleve halálra ítéltnek élő-holtteste körül kellett beszédet mondaniok, amelynek végén majd utoléri őket is a halál. Van valami félelmetesen shakespearei vonás ebben a tragikumban, ebben a nagy drámában, amelynek során a halálok halálával lakol a dráma minden hőse. Ferrer kivégeztetését nyomon követte, hogy börtönbe vetették védőjét, Galceran századost és most érkezik a másik hír, hogy két revolvergolyóval merénylők leterítették a vádlót. Nem hiszem, hogy őt magát váratlanul érte volna az a gyilkos két golyó, hiszen nyilván tudta, hogy a hadbíróság pálczát törvén Ferrer feje fölé, megpecsételte az ő sorsát is. Sőt talán napok és napok óta várta a jó katona azt a két golyót s nőtt az izgalma, a megdöbbenése, amikor multak a perczek, az órák, anélkül, hogy számára is megérlelték volna a várt halált. Szokratesz óta senki olyan nyugodtan, teljes biztonsággal nem lehetett elkészülve a megölhetésére, mint ez a névtelen kapitány, akit a merénylők most jószívuén megszabadítottak a kínzó, tébolyító halálvárastól. De mit szól a várakozásnak illetően beteljesüléséhez az igen katolikus király, aki az Escorial sötét ablakai mögött töpreng el rajta, hogy sorsok még soha olyan hamar el nem dőltek, várakozások még soha olyan gyorsan valóra nem váltak, mint most, ott, az ő országában, az ő vérrel megitatott uralma alatt. És talán XIII. Alfonz úgy érzi, mintha az ő szívének irányították volna azt a revolvért, amelynek golyója — csak úgy véletlenségből — a Ferrer ügyészét ütötte meg, halálosan.

D Ázott ruhák. Ezen a héten felszállt egy aviatikus. Semmi nagyobb dolgot nem művelt. A szakemberek talán nem is igen vették észre. De feljegyezték, hogy a gépe felhők közt vergődött s a ruhái csöpögtek az esőtől. Az első levegővihart ez az ember állta ki és a gépe először fürdött meg a természet keresztvízében. Lelkesedés bizserég át a tollamon. Le kell írnom, hogy ez az aviatikus hős és egészen másfajta, mint a többi és a gépe és ázott ruhája ereklje. Eddig ugyanis csak sportsman-eknek tartották őket. Most azonban látunk egy embert, egy recsegő gépet, amint a borus horizonton repül fellegek, záporok, villámok szomszédságában. Más ez, mint a napfényes és szélcsendes levegő-sport. Az októberi esőködön és szeleken keresztül diadalmasan jutott el a céljához. A többi aviatikusnak szép nevet adott a fantázia. Egyik a magasan repülő sas, a másik a kecses kócsag, a harmadik a sólyom. De ez a hős a sirály, a sirály!

D Czigányháboru. Csak az első pillantásra különös a czigányprimások háboruja. Hogy okvetlenül el akarják dönteni, kicsoda a czigány-király. Nekem ez csak természetesnek tetszik. A czigány is művész. A művész igazi gondja pedig, ha többnyire visszajára fordítva is látjuk, nem bohém-hóbortokból, de ilyen nyárspolgári tülekedések és aggályok credőiből tevődik össze. Mennyi vaczogás és számítás és epezőld irigység minden oldalon. A poéták azon rágódnak, ki az igazi hegedős? A czigányok az igazi hegedűst keresik. Mi sem bohémebb dolog. A kontrasztot csak az növeli, hogy az egész komédia abban a környezetben játszódik le, ahol könyben, borban és hegedűszóban életek és vagyonok usznak el. Különböznél mindig egy volt a világi élet. Hamlet a színpadon ma is észreveszi, ha Horatio süta hang-súlylyal biztosítja a barátságáról. A poétának pedig dehogy

jut eszébe, hogy kicsoda szerelmi pech érte a költőtársát, ha rémes grimace-ra ferdíti arcát, hanem azt figyeli, hogy sikerült-e neki a pose s ha sikerült, akkor igen is boldog ez a nagyon boldogtalan költő. A czigány-háboru is így folyik. Mindaddig, míg nem lesz a nyűtt vonóból bot. Mi magunk czigányabbak vagyunk a czigányoknál. Igaztalanság lenne kivonni Bohémia törvénykönyvének védelme alól azokat, akikről a törvényeinket és nevünket loptuk.

24 Az aradi relief. Aradon a minap lelepleztek egy gyönyörű Kossuth-szobrót, s amikor a hivatalos leleplezéssel elkészültek, valaki észrevette, hogy volna a szobron még leleplezni való. Persze nyomban előállt a saját külön leleplezésével: hogy a szobor egyik bronz-reliefje Rózsa Sándor belföldön élt kitűnő hazánkfíát ábrázolja, a híres betyárt és pusztai műlovart. Volt erre nagy megrökönyödés, jó lelkek felháborodása, miért ha azt még el is tűrhették valahogyan, hogy Krisztus urunk a két lator között való keresztre feszítve, de már az ellen kézzel-lábbal tiltakozni illik, hogy Kossuth apánk lábánál az egykori magyar cowboy és ménszakértő bronzképe is meg legyen örökítve. Addig-addig háborogtak, hullámozgattak a lelkek, amíg a nagy neszből elhallatszott valami Pestig, a szobor műalkotóihoz, és a művészek siettek kijelenteni, hogy tévedés van a dologban, a relief nem Rózsa Sándort ábrázolja ad personam, hanem a puszták lóra született fiát, úgy általában. Tehát szó se lehet róla, hogy a reliefet most utólag levakolják, és mással pótolják, akármivel, holmi lélektelen más ábrázolattal. Az aradiak belenyugszanak ebbe a magyarázatba, és a nyilatkozattal a lovagiasság szabályai szerint el lenne intézve Rózsa Sándornak kései afférje. Az egészben pedig az a nevezetes, hogy tulajdonképpen nagyon szép, nagyon némes ötlet lett volna, ha az a dombormű mégis csak Rózsa Sándor, akinek — ne tessék felháborodni — nagy és lényeges szerepe jutott a szabadságharcban. Olyan derekas szerepe, hogy megérdemelné érte az akasztófárával, hogy ne csak betyárnótákban emlékezzenek rá, hanem amugy is, irott történetben és faragott képben. S ha negyvennyolcban Kossuth Lajos olyan komolyan vette Rózsa Sándort, hogy nem kisebb emberét, mint Jókai Mórt küldte hozzá követségbe, akkor bizony most se igen zavargassuk el a pompás guerilla-harczost a szobortalapzat oldaláról. Annyian vannak, akiknek emléket érdemetlenül őrizzük, hogy szinte kettőzött kegyelettel illenék gondolnunk Rózsa Sándorra, aki ami lovat lopott, legalább a hazáért lopta. És ha nem lennénk még a hazaszeretetünkben is hipokriták, biz isten nem szégyelnők a Rózsa Sándor reliefjét. Nemcsak azért, mert ez az ember ostorral és karabélylyal csakugyan harczott a hazáért, hanem mert éppen az ő példája mutatja, milyen hatalmas lángolású volt az a név, amely ebben a szegény országban a szükség napjaiban egyszerre kétszáz ezer embert állított csatasorba. Azzal a domborművel, ha véletlenül mégis Rózsa Sándor emlékének szól, egy becsületbeli tartozást róttunk volna le. És most megtörténik, hogy tulzott előkelőségből, uri huzódózásból éppen egy betyár iránti tartozásunkat tagadjuk le, s hozzá abban a pillanatban, amikor adósságunkat megfizettük. Hát nem furcsa ez?

Savanyu Józsi, a híres zalamegyei haramia sem volt olyan alkalmatlan, mint amennyi kellemetlenséget az embernek az elsavanyodott gyomra szerez. Azt az égetően metsző savanyúságot, amely tépi evés után a mellet fel egész a gallérgombig. De ahogyan Savanyu Józsi kézzelkerítették a zsandárok, úgy a gyomorsavanyodásnak is megvan már ma a biztos csendőrsége: a Glück-féle Digestol. Ez elfogja, lánczaveri az emésztés minden haramiáját és visszaadja a gyomornak a teljes megnyugvás érzését. A jó közigazgatás nagyon fontos dolog: a Digestol ideálisan adminisztrálja az egész emésztést.

SZINHÁZ.

A kabaré halála.

— Párisi jegyzetekből. —

Februári eső hullt akkor este és Budapesten a fűtött polgári szobákban gyanutlanul ülhetek az emberek a kopott bőrdíványokon, mikor mi bevettük rohammal a latin-kabaré asztalait. Nagyságos halál, azóta végeztél ezzel a rongyos párisi bódéval és kitoltad a színészeket, ledobáltad a székeket és a vasajtót rácsaptad a kis boltra, ahol rekedtre üvöltötte magát akkor este a premiér-közönség. Budapesten épp abban az időben haldoklott már az élet, a bankokban kioltották a gázlámpákat és a kislányok pirultan siettek haza a jégről; mi az asztalokat ütöttük, kirugtuk magunk alól a hazánkat és a piros gőzbe, mely a fejünket megkoszoruzta, beleröhögtünk sohasem hallott szavakat. Egymás mögé húztuk a székeinket, mi huszan: fizető közönség és trombitálva vonatoztuk végig, oda és vissza, a latin-kabarét, — ó, micsoda zakatolás, micsoda öröm volt ott, mielőtt rátetted kezeidet az asztalokra, nagyságos halál!

Hat napig élt a kabaré és úgy tántorgott Páris vizein, mint egy könnyű, vörös hajó. Minden este ugyanazok voltunk benne, mert tudtuk, hogy az igazgató öngyilkos lesz a hat nap végén, a primadonnák elzúllenek és a kómikus beiratkozik az egyetemre. Hat napig tart, tudtuk, az élet, és a világ legbohóbb színháza azután lezuhan és összetörik. Minden nap közelebb rohantunk a temetőhöz és mikor már befújt a szél a rongyos táblákon, tánczot kezdtünk. Hat napig gyűlt a vidámság farsang végén és az aszfalton tarka gyertyákat hullattunk el hushagyó kedd estéjén. Tizenegyszer meggyújtottunk színes papirokat, hogy ingva leszállhassanak, azután bejött Ibsen, komor, szögletes fejével és magyarázni kezdett egy sörösasztal tetejéről.

— Fiuk, — mondta — tudjátok, hogy ma éjszaka felbontjuk a legsötétebb rejtvényt? A kiejtett szó ölelkezik a leírt betűvel és a színpad egyvonalban lesz ezentúl a közönség székeivel. Tudjátok mi a megoldás? Hushagyó kedden megmondom: becsapni a publikumot, kiröhögni a becsületes nézőket, akik pénzt adnak a mi beteg mutatóványainkért. Köpjétek rájuk, mert mindent elhisznek.

Ibsennek sörösüvegeket vágunk a fejéhez a farsangi kavarodásban, mert egy barátunk volt, és norvég maszkját, melyet mi vettünk neki, széttapodtuk. Ibsen eltűnt, fél-tizenkettő lett és az egyik asztalra feltelepedett Jehan Rictus, gyönyörű szakállával és egy pengő mandolinnal. Csend lett, a csoport megmeredt és a koldusénekes elkezdett dadogni:

— Hollá, rájöttem a lira szélhámosságaira; jaj azoknak, akik szavakat rimeltetnek szavakkal és nem házasi-tanak egybe festéket festékkel. Szint dobjatok a betűkre, fiuk, hogy átszívárognak a sorokon és égessen a szemet. A rim, a rim, a rim...

Jehan Rictusban, aki eddig jól játszotta a szerepét, felgyuladt a sok alkohol és szegény lehempergett az asztalról. A szakála, szemöldöke, lantja leesett, rárohantunk és kidobtuk a sötétbe. Ekkor éjfél lett és a latin kabaré utolsó perceze elkevetkezett. Minden értelmetlenséget és zavarodást megbántunk, elhallgattunk és leültünk. Én a sarokban vártam, amíg hajnalodott és láttam, amint a szolga kioltotta a törött petróleumlámpát. Egyedül voltam, a lámpa kanócza kellemetlenül füstölt tovább és ki akartam menni az ajtón. Az igazgató holtteste ott feküdt az egyik asztalon, a primadonna a halott szájába dugta fehér legyezőjét és egy haldokló parfüm utolsó hullámai érintettek meg. Beláttam a szörnyű esztelenséget, a latin-kabaré haszontalan dévajságát és a mellemet vertem. A vasajtót kinyitottam

és kibotorkáltam a konfetti között. Bágyadt hajnali világosság áradt le, a kabaré, mint egy fekete sir, nézett ki az alvó párisi utcára.

Hazamentem és oda vágytam a zöld függönyök közt elrejtett zongorához. Budapesten ekkor már biztosan polgári reggel volt, én végső erőfeszítéssel kinéztem az ablakon és éreztem a kocsik zörgését. Kinyitottam a zongorát, majdnem sirva, és a billentyűkön, mint egy óriási kérdőjel, felegyenesedett a Siegfried-motivum.

Szabolcsi Lajos.

Paz Ferrer. A barcelónai mártir vére még fel se száradt, s a klerikális reakció máris kiásta Ferrer multjából azokat a bűnöket, melyek miatt a kivégzést még az esetben is megérdemelte volna, ha nem is szítja lángra a spanyol forradalom tüzét. E bűnök közt első helyen állanak Ferrer családi érényei. Kitaszította a világba leányait, étlen-szomjan a világba kergette őket s nem gondoskodott megélhetésükről. A barcelónai mártir eme bűneinek egyik áldozata Paz Ferrer

Ferrer leánya.

kisasszony, aki párisi színpadokon keresi kenyerét. Az áldozat fotográfiája igazolja a klerikális reakció vádjait. A leány szeméből kimosolyog a szellem, az arcán pedig annyi a képeség és a báj, amennyit csak ott lehet találni, ahol a természetet a jólét is segíti munkájában. Aki pedig ekkora utra-valóval küldte leányát a világba, az igazán nem lehet mostolapja gyermekeinek.

IRODALOM.

A beraktározott Petőfi.

Nem lévén jó botanikus, nem tudom, hogy Oláh Gábor a Linnaeus, vagy pedig az Endlicher rendszere szerint dolgozott-e, amikor kiszáritotta Petőfi minden virágát és most a »Petőfi képzelete« című könyvében herbáriumnak tálalja élénk. Nem érdemes ma már semmiért sem haragudni, de azon mégis csak dühbe jöhet egy kicsit az ember, ha valaki éppen a Petőfi virágaiból főz herbatét és azzal higitja fel a herbaté keserves levét, hogy még magyarázatokkal is szolgál hozzá. Rosszul beszélek: nem is magyarázatokkal, hanem

csak felírásokkal ama stancizlik gyomrára, a melyekbe a szomszéd rétről kalmár szellő hozta édes illatokat mint decoctum-használhatóságokat csomagolja be. Végül is nem a Szász Károly korában élünk ma már és nem Blair Hugó, nem is Carlyle, de még csak nem is Baráth Ferencz szabja meg most már az esztétikát. Hogyan szabad hát akkor még ma is azon dolgozni, hogy Petőfit a felnőttek előtt is éppen olyan gyűlöletesen unalmassá tegyék, mint amivé teszi nemcsak őt, hanem minden nagyot a tompaszagu iskolalevegő a legnagyobb fogékonyság idejének elkinzottja, a hajnalodó férfi, szóval a diák előtt? Versundorral és esztétikacsömörrel lépünk ki a mai iskolából és akkor jön Oláh Gábor és még az öszülő halántékunkon is végigcsap a tizenkilencz ives — tehát vastag — könyvével, hogy újra beleszaladjon az orrunkba a langymeleg iskolaszag és — Szent Kleofás! — megint csak olyan banálisnak lássuk Petőfit, mint az érettségi majális-estéjén. — Hiszen... vállalt feladatnak gyönyörű az: megközelíteni a költő képzel-mét. A maguk termelőképtelenségétől zaklatott, sőt az ujat-alkothatatlanságukba már bele is nyugodott lelkek-nek valóban vágya az, befelészirt könyes vágya, hogy utána repülhessenek azoknak, akiken tul akartak valaha repülni. Az eltört marsallbot czeruzának még mindig jó, de azért a Blériot szárnyalását mégis csak a melléte repülő szunyog látta jobban, nem a kukker. — Szabad-e Petőfit úgy dicsérni, hogy az ő képzelete soha »nem lépi át az emberi határát«? Ha igaz az, hogy az álmok nem hazudnak s ha van az éj közepén visszatérés a síri világból, akkor nem tudom, hogy Oláh Gábor miért nem tagja a M. T. Akadémiának már most is, akár tüstént. És ott essem el én a harcz mezején, ha jól látta meg Petőfit az, aki úgy dicséri, hogy a Vörösmarty képzelete álomszerűbb, a Vajda Jánosé rémlátásosabb az övé-nél, mert »az övé egészséges, a természetben gyökerezik«. Én nem merném hinni, hogy az is költő, aki kísérletet nem lát. Akár olyan szoborkísértetet, mint a »Sphynx«, akár olyant, amelyik azt zengi bele a füledbe, hogy lesz még egyszer ünnep a világon, de semmi esetre sem olyan lomb-fürészmunka-kísértetet, mint a »Bor vitéz«. Amivel nem azt akarom mondani, hogy Arany János sem látott kísérteteket, mert előtte is »megnyílt a jövő méhe«, ő is »látott, látott«, is ő állt Dante vizének a mélységei felett és a Toldi szerelmének csak egy örök sora van, »Piroska... ez a név, jaj nekem, ez a név«, — ahol visszajön a halott. — Hagyjuk el ezt, hisz beszélünk kellene arról is, ahogyan Oláh Gábor a Petőfi természetlátását magyarázza. Itt szinte kimosakodik a soraiból, hogy ő természetnek a nyíló virágot, a rét zöld füvét, az éj tornyosuló felleget, a virágos almafát, a csobogó forrásvizet, a delelő csordát, a kut-ágast, a délibábot, legelésző juhnyájakat, szóval ilyen »Natur« dolgokat érti. Pedig a természet benne van a gyárkémény füstjében, a kifutott tej bűzében, a lebukfenczezt tót nap-számos csontja forradásában, az ozmium-lángban, a tyuk-szemben, a telefonban, emberi kitalálásoknak minden raffinementjában: a természet van mindenütt. A világ-fogalmat egygyé ölelő Tammuz isten, vagy, ha jobban tetszik a korcs görög szó, a Pantheosz. — Kár volt ilyen súlyos könyvet hozni szegény Petőfi fejére, hiszen ennyit nem vétett. Ma már, az ekrazit-bombák idejében, beszélhet, amit akar, a királyokat sem akasztják fel. Hát akkor miért olyan szigorú hozzá Oláh Gábor?

(ch.)

KÖZGAZDASÁG.

Az új japán konzul. A király várpalotai Palotay Ödön magyar állampolgár, budapesti lakosnak megengedte, hogy budapesti japán császári tiszteletbeli konzullá történt kinevezését elfogadja és egyuttal kinevezési okmányát a legfelsőbb megengedési záradékkal is ellátta.

A Foncière pesti biztosító-intézet életbiztosítási osztályánál f. év szept. hó végéig 4003 ajánlat 16,524.988 kor. biztosítási tőkére és 14.610 kor. járadékra nyújtott be; 3483 kötvény 14,586.788 kor. tőkére és 15.210 kor. járadékról állított ki. A díjbevétel 3,704.510 korona — fillérre rug. Halál-eset 203 jelentetett be 729.950 korona összegről. Egyszersmind utalunk ama különös kedvezményekre, melyeket ezen hazai intézet (alapítva 1864-ben 3 millió korona részvénytőkével, nyereség- és díjtartalékkal és évi díjbevételei körülbelül 42 millió korona) az életbiztosításnál nyújt: 1. Hadbiztosítást díjpótlék nélkül 20.000 korona határáig a biztosított tőke feléről a közös hadsereg és honvédség, 30.000 korona erejéig a népfölkelők védkötelezettjeire nézve (hivatásszerű katonáknak mérsékelt díjpótlék mellett). 2. A feltételek értelmében a biztosítás érvényének megtámadhatatlansága még az esetben is, ha a biztosított párbaj, vagy öngyilkosság folytán halt volna el, vagy ha utólag kitűnnék, hogy a biztosított a biztosítás alapjául szolgáló ajánlatban lényeges körülményekre nézve tévedett. 3. Egy, három vagy öt évi nyereségelosztással egybekötött biztosításokat eszközöl. 4. A biztosításnak három évi fennállása után a biztosításra jutányos feltételek mellett a) kölcsönt ad, vagy azt b) visszavásárolja, vagy c) minden további díjfizetés nélkül kiházasítási biztosításoknál tőkésítést eszközöl, anélkül, hogy a félnek utóbbiért folyamodnia kellene.

HETI POSTA.

Budapest. F. Kallós Oszkár, aki e heti számunk Blériot-felvételeit készítette, udvari körökben már régen örvend jó hírnévnek. Ő az egyetlen fotográfus, aki a hadvezetőség részére a hadgyakorlatok fényképfelvételeit készíti. Műterme Conti-utca 45. szám alatt van.

Fehértemplom. 1909. Szerkesztőségünkben senki sincs, aki drámairással foglalkoznék, így hát nem is adhatunk utba-igazításokat. Azzal nem jut közelebb a célhoz, hogy a drámát nekünk beküldi, mert a dráma sorsára nézve semmit sem jelent, ha mi munkáját jónak találjuk. Forduljon valamely fővárosi színházhoz.

Nem közölhetők a következő versek: Hajra-hiahaj. Tudod Afrodite. Megvetetlen ágyak. A halál arája. Száll a madár. Sujt a villám. Gyere rózsám. Akik egymást keresik. Szél asszony szerelme. Vágyódás. Egy éjszakáról. A hárfa.

Felélős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

FOG- és SZÁJÁPOLÁSNÁL
használjuk a Bayer-féle

HYDROGENOL

FOGPÉPET ÉS SZÁJVIZET.

VÖRÖS KERESZT GYÓGYSZERTÁR VI., ANDRÁSSY-UT 84.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”.

A m. kir. belügyminiszter 109428.909. VII. b. sz. a. hozott határozatával a kereskedelemügyi és földmívelésügyi m. kir. miniszter urakkal egyetértőleg kijelenti, hogy a „Ratin” patkány- és egérirtó bacillus nem mérgező, a patkányon, egérén kívül sem az emberre, sem pedig más állatra nem ártalmas. Ezt a m. kir. állami bakteriologiai intézet kísérleteivel is megállapította. Ismertetőt ingyen küld a kólerákat: „Ratin” bakteriologiai laboratórium képviselősege Budapest, VII., Rottenbiller-utca 30. — Fióklerákat: »Órangyal« gyógyszerár, Rákoskeresztúr.

Ha fáj a feje

ne tétovázzék,
hanem használd azonnal

Beretvás-pastillát

mely 10 percz alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti **BERETVÁS TAMÁS gyógyszerész, Kispesten.** :: Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.